

ilahiyat akademi

Sayı: 16, 2022, ss. 139-172.

Issue: 16, 2022, pp. 139-172.

Kırgızistan'da Yüksek Din Öğretimi: Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Bu Kurumu Tercih Nedenleri ve Memnuniyet Durumları

Higher Religious Education in Kyrgyzstan: Kyrgyzstan-Turkey Manas University Theology Faculty Students' Reasons for Preferring This Institution and Their Satisfaction Status

Mehmet Korkmaz

Prof. Dr., Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Din Eğitimi
Prof. Erciyes University Faculty of Theology, Religious Education
Kayseri/Türkiye

Makale Bilgisi Article Information

Makale Türü Article Type

Araştırma Makalesi Research Article

Geliş Tarihi Date Received

10 Kasım 2022 10 November 2022

Kabul Tarihi Date Accepted

30 Aralık 2022 30 December 2022

Yayın Tarihi Date Published

31 Aralık 2022 31 December 2022

İntihal Plagiarism

Bu makale, Turnitin yazılımı ile taranmıştır. This article has been scanned with Turnitin software. No plagiarism detected.
İntihal tespit edilmemiştir.

Etik Beyan Ethical Statement

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur (Mehmet Korkmaz). It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited (Mehmet Korkmaz).

CC BY-NC 4.0 lisansı ile lisanslanmıştır. Licensed under CC BY-NC 4.0 license.

Korkmaz, Mehmet. "Kırgızistan'da Yüksek Din Öğretimi: Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Bu Kurumu Tercih Nedenleri ve Memnuniyet Durumları". *İlahiyat Akademi* 16 (Aralık 2022), 139-172. DOI: [10.52886/ilak.1202278](https://doi.org/10.52886/ilak.1202278)

Atıf/ Cite as

Korkmaz, Mehmet. "Higher Religious Education in Kyrgyzstan: Kyrgyzstan-Turkey Manas University Theology Faculty Students' Reasons for Preferring This Institution and Their Satisfaction Status". *Theological Academia* 16 (December 2022), 139-172. DOI: [10.52886/ilak.1202278](https://doi.org/10.52886/ilak.1202278)

Özet

Kırgızistan Orta Asya'da yer alan ve yeni gelişmekte olan ülkelerden birisidir. Bu ülke uzun yıllar Sovyet yönetimi altında kalmış, bundan dolayı bu ülkede din ve din eğitimi ile ilgili konularda da çeşitli sorunlar yaşanmıştır. Din ve din eğitimi ile ilgili kurumların kapatılması, din eğitimi faaliyetlerin yasaklanması, Müslüman halka zorla komünizm ve ateizm ideolojilerinin benimsetilmeye çalışılması, bu sorunlardan bazılarıdır. Kırgızistan 1991 yılında bağımsızlığını kazanmasından sonra laik ve demokratik bir yönetim benimsemiştir. Bu tarihten sonra devlet yönetimi, dinî eğitim veren kurumları açmak gibi doğrudan din eğitimi ile ilgilenmese de halkın din ve din eğitimi ile ilgili taleplerinin karşılanmasına da müsaade etmiştir. Bu amaçla ülkede sivil halk ve ülke dışından gelen desteklerle çeşitli örgün ve yaygın eğitim kurumları açılmıştır. Bu ülkeye eğitim konusunda katkı sağlayan ülkelere birisi de Türkiye'dir. Türkiye bu ülkede ilk, orta ve yüksek öğretim kurumları açmıştır. Bunlardan birisi de Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi'dir. Bu çalışmada, söz konusu üniversitenin bünyesinde açılan ilahiyat fakültesinde eğitim gören öğrencilerin sosyo-ekonomik, dini-kültürel alt yapıları, bu fakülteyi tercih sebepleri, buradan memnuniyet durumları, Kırgızistan'da ilahiyat eğitimi almanın güçlükleri gibi konular ele alınmıştır. Araştırma, bizzat araştırmacı tarafından 2020 yılında Bişkek'te yapılmış olup 173 öğrenci katılmıştır. Tarama modelinin esas alındığı bu çalışmada veriler açık ve kapalı uçlu soruların yer aldığı anket yoluyla toplanmıştır. Araştırmadan elde edilen bazı sonuçlar şöyledir: Araştırmaya katılanlar Kırgızistan'ın çeşitli vilayetlerindedir ve onların ebeveynlerinin büyük çoğunluğu orta ve alt ekonomik düzeye sahiptir. Onların aileleri genelde kırsalda yaşamaktadır. Bununla birlikte, söz konusu ailelerin eğitim düzeyi yüksek olduğu söylenebilir. Katılımcıların ifadelerine göre ailelerinin bir kısmı medrese, meşcit gibi yerlerden din eğitimi almıştır. Bununla birlikte, öğrencilere göre onların dini bilgileri yüksek değildir. Bazı ebeveynler çocuklarının ilahiyat fakültesinde okumasına da sıcak bakmamaktadırlar. Katılımcıların çoğunluğu bu fakülteyi isteyerek ve araştırma yaparak seçmiştir. Bununla birlikte onların belli bir kısmı ise bu seçimi, ilgili çevre ve kaynaklardan yeterince araştırma yapmadan gerçekleştirmiştir. Katılımcıların çoğu dinî bilgilerini öğrenmek, iyi bir Müslüman olmak, âlim olmak, üniversite okumak, meslek sahibi olmak, puanın sadece bu fakülteye yetmesi gibi nedenlerle bu kurumu tercih ettiklerini söylemişlerdir. Katılımcıların büyük çoğunluğu, ilahiyat fakültesinde eğitim almaktan memnudur. Bu bağlamda onlar buradaki eğitim sayesinde kendilerini, dinlerini ve hayatı daha iyi tanıdıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca fakültenin eğitim kalitesini, hocaların nitelikli olmasını, öğrencilerle yakın iletişim/ilişki içinde olmalarını, fakültedeki huzur ortamını, fakültenin sağladığı burs, kütüphane vb. imkânları beğendiklerini söylemişlerdir. Katılımcılar burada aldıkları din eğitiminin kendileri için anlamlı ve önemli olduğunu, bu eğitimin inançlarında, ibadetlerinde, günlük yaşamlarında olumlu etkisinin olduğunu, kendilerini ve hayatı tanımalarına yardımcı olduğunu ifade etmişlerdir. Araştırmaya katılan öğrenciler Kırgızistan'da ilahiyat okumayla ilgili olarak ciddi sorunların olduğunu ifade etmişlerdir. Bu bağlamda öğrenciler; iş bulamama, devletin din eğitimine olumsuz bakışı, halkın ve ailelerin din eğitimi ve ilahiyat konusundaki önyargıları, nitelikli ilahiyatçıların yetersiz olması gibi hususlara dikkat çekmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Kırgızistan, Din Eğitimi, Yüksek Din Öğretimi, İlahiyat Fakültesi, Öğrenci Tercihleri.

Abstract

Kyrgyzstan is one of the developing countries in Central Asia. This country under the rule of Soviet Union for many years and experienced various difficulties in the field of religion and religious education. The prohibition of activities related to religion and religious education was one of these problems. This country gained independence in 1991. And after that, it adopted a secular, democratic form of government. Although the Kyrgyz state kept its distance from directly responding to the religious education demands of the people, it also allow the people to meet these needs. Various institutions have been established for this purpose. In this regard there are some supports from various countries. One of these countries is Turkey. One of the issues that Turkey supports the brother country Kyrgyzstan is education. Turkey has opened primary, secondary and higher education institutions in this country. One of them is Manas University. This research deals with the opinions of the students who study at the Faculty of Theology of Manas University on subjects such as their preference processes, socio-economic, religious-cultural backgrounds, expectations from the faculty, their satisfaction with the faculty and their plans for the future. The research was done in Bishkek in the spring semester of 2020, where 173 students participated. In the research, a questionnaire was used as a data collection tool, the data was analyzed in the SPSS program, and the qualitative data was examined through descriptive analysis. Some of the results obtained from the research are as follows: The majority of the students participating in the research have a lower economic background. Their families mostly live in the countryside. According to the students their family's religious knowledge is insufficient. According to these findings most of the students chose this institution willingly. However, nearly fifty percent them did not make this choice consciously. The majority of the students stated that they were satisfied with their education at the faculty. They were satisfied with the educational environment, the quality of the faculty members and the facilities provided by the faculty and university. In spite of all these positive findings, there are some students who were not satisfied complained about the inadequacy of Arabic education. The students who were participated research pointed that theology education had a positive effect on their lives and beliefs. Although they emphasized that they are satisfied with studying at the Faculty of Theology, they said that there are some problems such as not being able to find a job, the state's lack of interest in this issue (religious education) and the prejudiced approaches.

Keywords: Kyrgyzstan, Religious Education, Higher Religious Education, Faculty of Theology, Student Preferences.

Giriş

Bu başlık altında araştırmanın problemi, amacı, önemi, yöntemi gibi hususlara ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

1. Problem

Din ve eğitim insanlık tarihi ile yaşıt iki olgudur. Nerede bir insan topluluğu olmuşsa bu iki olgu orada var olmuş, insanlar bu ihtiyaçlarını karşılamak için çeşitli kişi ve kurumlara ihtiyaç duymuşlardır. Köken itibariyle uzun bir İslamiyet geçmişine sahip olan Kırgızistan toplumu da son yüz yılda 70 yıl kadar Sovyet yönetimi altında kalıp dinden uzaklaştırılmaya çalışılsa da kendi kök değerlerini ve inançlarını yitirmemiş, 1991 yılında bağımsızlığına kavuşunca hem toplum hem de devlet yönetimi olarak bu alanda bir takım yeni arayışlar içine girmiştir.

Bağımsızlığın ilk yılında 16 Aralık 1991 tarihinde, “İnanç Özgürlüğü ve Dini Kurumlar” kanunu çıkarılmış, bu kanun kapsamında okullarda dinle ilgili bir kültür dersinin konulmasına kapı aralanmıştır.¹ Bu kapsamda, 1992-1993 yılından itibaren ilk ve orta dereceli okulların programlarına “İyman Sabağı” (İman dersi) adında bir ders konulmuştur.² Bu dersin adı, muhtevası vb. ilgili tartışmalar devam ederken Müslümanların dinle ilgili eğitim ve ibadet gibi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla 1993 yılında özerk bir oluşum olan “Kırgızistan Müslümanları Dini İdaresi” (Muftiyat) kurulmuştur.³ Bu kurum ülkedeki mescitler, medreseler, hac, umre, kurban vb. işleri yürütme görevini üstlenmiştir.

1996 yılında ise devlet bürokrasisi içinde “Din İşleri Devlet Komisyonu”nun kurulmasıyla din-devlet ilişkilerinde birtakım yasal düzenlemelere gidilmiş din

¹ Dilaram Akramova, *Din Eğitiminin Genel Eğitim İçindeki Yeri ve Kırgızistan'daki Durum* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2000). Dilaram Akramova, *Kırgızistan'da Orto Mekteplerdeki 'Adep Sabagı' Dersinde Din Eğitimi İle İlgili Amaçların Gerçekleşme Düzeyi (Oş Örneği)* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2006).

* 1992-1993 yılında okul programlarına konulan ve din dersi olmaktan ziyade, bir kültür dersi olan İyman Sabağı (İman dersi) dersinin gerek ismi gerekse muhtevası ile ilgili tartışmalar devam etmiş, 2003 yılında bu dersin adı Adep sabağı (Edep dersi) olarak değiştirilmiştir. Bu ders halen devlet okullarında zorunlu olarak okutulmakta, söz konusu dersi, tarih, felsefe, edebiyat gibi farklı derslerin öğretmenleri yürütmektedirler. Edep dersinin din eğitimi alanındaki ihtiyacı karşılamadığını gören devlet yetkilileri, yeni arayışlar içine girmişler, 2016-2017 eğitim-öğretim yılında ülke genelinden seçilen 10 okulun 9. sınıflarına “Din Kültürü Tarihi” adlı bir ders konulması kararı almışlardır. 2018-2019 eğitim-öğretim yılında bu uygulama, ülkenin 56 okuluna genişletilmiştir. Yine bu dersi de felsefe, tarih, edebiyat vb. branşların öğretmenleri yürütmektedir. Henüz az sayıda olan ilahiyat fakültesi mezunlarının bu derse ilgisi henüz istenilen düzeyde değildir. Zira, okullardaki ders saati azdır ve ders ücretleri de çok düşüktür.

² Bu dersin programı ve uygulama süreçleri ile ilgili geniş bilgi için bk. Kubatalı Topchubaev, “Kırgızistan'da Manevi ve Kültürel Değerler Eğitimi Olarak “Adep Sabagı”. *Dini Araştırmalar* 24 / 61 (Aralık 2021), 325.

³Kırgızistan Müslümanları Din İdaresi (KDMİ), “Muftiyat” (Erişim 10 Mayıs 2022).

öğretimine ilişkin de politikalar belirlenmeye çalışılmıştır.⁴ Ne var ki devlet yetkilileri gerek söz konusu dersin öğretmenlerini yetiştirilmesi, gerekse cami ve medreselerde (Kur'an kursu) görev alacak kişilerin eğitilmesi konularında doğrudan sorumluluk üstlenmekten çekinmiştir. Bununla birlikte, sözü edilen konuda da demokratik ve çoğulcu bir zemin hazırlanmasına yardımcı olmuştur. Örneğin diğer İslam ülkelerinde din eğitimi almak isteyen vatandaşlara (öğrencilere) izin verilmiş, aynı şekilde Kırgızistan'da din eğitimi gerçekleştirmek isteyen farklı İslam ülkelerinin resmi ya da sivil toplum kuruluşlarına da belli kanun ve kurallar dahilinde müsaade edilmiş, onlarla işbirliği yapılarak bu alandaki ihtiyaçlar karşılanmaya çalışılmıştır.

Bugün Kırgızistan'da yaygın din eğitimi alanında halkın ve çeşitli kurum, kuruluşların finanse ettiği çeşitli medreseler, Kur'an kursları bulunmaktadır. Devlet bu kurumların varlığına müdahale etmemekle birlikte, bu kurumları bitirenlerin belgelerini de diploma olarak kabul etmemektedir. Örgün din eğitimi alanında ise çeşitli kolejler ve yükseköğretim kurumları bulunmaktadır. Bunların içinde Türkiye'nin destekleri ile faaliyet gösteren ortaöğretim düzeyinde iki teoloji koleji ve bir imam hatip lisesi, yükseköğretim düzeyinde, üç İlahiyat Fakültesi bulunmaktadır.⁵ Bu fakültelerin ilki 1993 yılında, Kırgızistan'ın Oş şehrinde, Türkiye Diyanet Vakfı ve Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin destekleri ile Oş Devlet Üniversitesinde açılmıştır. Bu fakülte ilk mezunlarını 1998 senesinde vermiştir. İkinci fakülte, Türkiye'deki bir sivil toplum kuruluşunun desteği ile Kırgızistan'ın Kuzey bölgesinde 2000 yılında yine Oş Devlet Üniversitesine bağlı olan Araşan Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde açılmıştır. Fakülte ilk mezunlarını 2005 senesinde vermiştir. Program, mekân, öğrenci ve özellikle de öğretim elemanı bakımından ciddi sorunlar yaşamaya devam eden bu fakültenin sınırlı sayıda öğrencisi kalmıştır. Türkiye'nin desteğiyle açılan diğer bir yükseköğretim kurumu ise Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi bünyesindeki İlahiyat Fakültesidir. Bu fakülte, eğitim faaliyetlerine 2011-2012 eğitim öğretim yılında başlamıştır. Fakülte'deki öğretim dili Türkçe ve Kırgızca olup bu diller hazırlık sınıfında öğretilmektedir. Arapça ise yabancı dil olarak sonraki yıllarda öğretilmektedir.

Fakültede Din Bilimleri ve İslam Bilimleri olmak üzere iki bölüm bulunmakta, Din Bilimleri bölümünün eğitim müfredatında; temel İslam bilimlerinin yanı sıra dinler tarihi, felsefe, sosyoloji, mantık, din psikolojisi, etik, din sosyolojisi, din felsefesi, din antropolojisi, öğretmenlik formasyonu vb. konularda dersler bulunmaktadır. Yine İslam Bilimleri bölümünün eğitim programında ise

⁴ Kırgızistan Din İşleri Devlet Komisyonu (KDİDK), "Din İşleri Devlet Komisyonu" (Erişim 15 Haziran 2022).

⁵ Mehmet Korkmaz, "Türkiye'nin Kırgızistan'daki Mesleki Din Eğitime Katkıları: İmam Hatip Liseleri (Teoloji Kolejleri) Örneği", *Editör Cengiz Buyar, Kırgızistan Araştırmaları, (Bişkek: BYR Yayınları, 2021), 155.*

Temel İslam Bilimleri, Din Bilimleri, İslam tarihi, kültürü ve medeniyeti vb. ile ilgili dersler bulunmaktadır. Bu programa 2019 yılından sonra öğretmenlik formasyonuna dair dersler de eklemiştir. Din Bilimleri Bölümünden mezun olup diplomasını alanlar, öğretmenlik formasyonu aldıkları için devlet okullarında Din Kültürü Tarihi ve Edep dersleri (Adep Sabağı) öğretmeni olarak görev alabilme hakkına sahiptirler. İslam Bilimleri Bölümünden mezun olanlar ise Kırgızistan Müslümanları Başkanlığı'na (Müftiyat) bağlı camilerde din görevlisi, medreselerde öğretici ve yönetici olarak görev alabilecekler ve ayrıca toplumda ihtiyaç duyulan diğer kurum veya kuruluşlarda din uzmanı olarak çalışabileceklerdir. 2019 yılındaki düzenlemeden sonra bu bölümü başarıyla bitirenler, öğretmenlik formasyonu aldıkları için istemeleri halinde devlet okullarında alanları ile ilgili derslere girebileceklerdir. Burada ayrıca şunu da zikretmek gerekir ki yine Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi bünyesinde bulunan Sosyal Bilimler Enstitüsünde ilahiyat alanında yüksek lisans ve doktora programları da açılmış olup eğitime devam edilmektedir. Araştırmanın yapıldığı 2019-2020 eğitim öğretim yılı itibari ile İlahiyat fakültesinde, 250 öğrenci eğitime devam etmektedir. Söz konusu fakülteden 2019 yılına kadar 78 öğrenci mezun olmuştur.

Her ne kadar uygulamada bahsi geçen öğrencilere örgün ve yaygın din eğitimi alanında formasyon eğitimi veriliyor ve yasal izinler, diplomalar gerekli şartları sağlıyor olsa da Kırgızistan'da öğretmen maaşları düşük olduğundan, mezunlar bu alana pek rağbet etmemektedirler. Diğer taraftan devletin de bu konuda yakın zamana kadar bir teşvik ve ilgisi olmamıştır, denebilir. Dolayısıyla ortaokullarda yer alan 1-2 saatlik "Adep Sabağı" (bir tür ahlak kültürü dersi) ve liselerde yeni uygulamaya konulan 1 saatlik "Din Kültürü Tarihi" dersini ilahiyatçılardan çok tarihçiler, felsefeciler, edebiyatçılar yürütmektedirler. Ayrıca mescit ve medreselerde görev yapan çalışanlara ise devletin resmi bir maaşı söz konusu değildir. Durum böyle olunca ilahiyat fakültesi mezunları bu alanlarda da çalışmayı tercih etmemektedirler.

Buraya kadar verilen bilgilerden de anlaşılacağı üzere din eğitimi alanında çeşitli sorunlar ile ihtiyaçları olan ve henüz emekleme döneminde sayılabilecek Kırgızistan'da, yüksek öğretim alanında öğrencilerin hangi sebeplerle ilahiyat fakültesini tercih ettikleri, almakta oldukları eğitimden memnun olup olmadıkları, geleceğe dair planlarının neler olduğu gibi hususlar dikkate değer akademik bir çalışmanın konusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Burada şu bilgiyi vermek gerekir ki; aslında şimdiye kadar Kırgızistan'da din eğitiminin farklı alanlarını konu edinen çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmalarda, din devlet ilişkileri, dinî yapı ve organizasyonlar, okullardaki Adep dersleri ve programları, Kur'an kursları gibi konular ele alınmıştır. Örneğin; Aydar'ın "Kırgızistan'da Din Eğitimi ve Araşan İlahiyat Fakültesi";⁶ Yine Aydar'ın "Kırgızistan'da Dindarlaşma";⁷ Nadir

⁶ Hidayet Aydar, *Kırgızistan'da Din Eğitimi ve Araşan İlahiyat Fakültesi* (Bişkek: Başak Yayınları, 2009).

Büyükalaca'nın, "Kırgızistan'da Din Eğitimi ve Kırgızistan Müslümanları Dini İdaresi";⁸ Myrzabaev'in, "Kırgızistan'da Din-Devlet İlişkileri";⁹ Yusubov'un "Kırgızistan'da Din Eğitimi";¹⁰ Cebeci'nin, "Kırgızistan'da Dini Durum ve Din Eğitimi: Durum Analizi ve Öneriler";¹¹ Yine Cebeci'nin "Kırgızistan'da Dini Etki Mekanizmaları ve Dini Gelişmenin Karakteristiği";¹² Köylü'nün "Kırgızistan'daki Din Görevlilerinin Mesleki Yeterlikleri ve Sorunları"¹³, Yine Köylü'nün yürütücülüğünde yapılan "Türkiye'nin Kırgızistan Din Eğitimine Katkıları"¹⁴ adlı çalışmalar bunlardan bazılarıdır. Bunların dışında konuyu üniversite ve ülke bazında farklı şekilde araştıran çalışmalar da bulunmaktadır.¹⁵

Yukarıda zikredilen araştırmaların her biri Kırgızistan'daki din eğitimi uygulamalarına dair önemli bilgi ve bulgular ihtiva etmektedir. Ancak bunların hiçbirinde bu çalışmada ele alınan İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin fakülte tercih süreçleri ve memnuniyet durumları gibi bir konu ele alınmamıştır. İşte bu ihtiyaçtan hareketle bu çalışmaya KTMÜ (Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi) örneğinde, ilahiyat fakültesi öğrencilerinin sosyo-ekonomik, dini ve kültürel tabanlarının ne olduğu, ilahiyatı neden tercih ettikleri, buradaki eğitimden memnuniyet durumları, fakülteedeki eğitim süreçlerine dair görüşleri, geleceğe dair beklentilerinin neler olduğu, Kırgızistan'da ilahiyat eğitimi almanın zorluklarının neler olduğu gibi konular sorun edilmiştir.

2. Yöntem

KTMÜ İlahiyat fakültesinde eğitim gören öğrencilerin bu fakülteyi tercih süreçlerini, sosyo-ekonomik-kültürel tabanlarını, fakülteden memnuniyet durumlarını ve geleceğe ilişkin beklentilerini çeşitli açılardan ele alan bu araştırma,

⁷ Hidayet Aydar, *Kırgızistan'da Dindarlaşma* (Bişkek: Başak Yayınları, 2009).

⁸ Orhan Nadir Büyükalaca, *Kırgızistan'da Din Eğitimi ve Kırgızistan Müslümanları Dini İdaresi* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2003).

⁹ Mamatbek Myrzabaev, *Kırgızistan'da Din-Devlet İlişkileri* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2009).

¹⁰ Elvin Yusubov, *Kırgızistan'da Din Eğitimi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2016).

¹¹ Suat Cebeci, *Kırgızistan'da Dini Durum ve Din Eğitimi: Durum Analizi ve Öneriler* (Bişkek: Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, 2014).

¹² Suat Cebeci, *Kırgızistan'da Dini Etki Mekanizmaları ve Dini Gelişmenin Karakteristiği* (Bişkek: (Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Yayını, 2016).

¹³ Mustafa Köylü vd. *Kırgızistan'daki Din Görevlilerinin Mesleki Yeterlikleri ve Sorunları* (Bişkek: Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, 2019).

¹⁴ Mustafa Köylü vd. *Türkiye'nin Kırgızistan Din Eğitimine Katkıları* (Bişkek: Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, 2020).

¹⁵ Mehmet Korkmaz, "Yurt Dışında Öğrenim Gören Türk Öğrencilerin Üniversite Tercih Süreçleri ve Sorunları: Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Örneği", *Asya Studies*, 4/10 (Aralık 2019), 25. Mehmet Korkmaz, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Fakülteyi Tercih Nedenleri: Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği", *Bilimname*, 18/1 (2010), 167.

“tarama modeli” esas alınarak gerçekleştirilmiştir. Tarama modeli, geçmişte ya da halen var olan bir durumu, olguyu, olduğu şekliyle ele alır. Bu tür araştırmalarda problem konusu edilen gerçeklikler, olay ya da olgular gerçekte ne oldukları, bunları etkileyen şartların veya değişkenlerin bunlar arasındaki ilişkilerin neler olduğu betimlenmeye, açıklanmaya çalışılır.¹⁶ Elde edilen bulgular betimlenip açıklanırken yorumlamalar yapılır ve genellemelere ulaşılmaya çalışılır. İşte bu çalışmada da tarama modeline uygun olarak bir yaklaşım sergilenmiş olup elde edilen nicel ve nitel veriler anlamlı olacak şekilde açıklanarak yorumlanarak genellemelere ulaşılmaya çalışılmıştır.

2.1. Evren-Örneklem

Araştırmanın evrenini KTMÜ İlahiyat Fakültesinde öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Fakülte öğrenci işlerinden alınan bilgiye göre 2019-2020 eğitim-öğretim yılı güz yarıyılı itibariyle söz konusu fakültede 250 öğrenci eğitime devam etmekteydi. Araştırmanın örnekleme için söz konusu evreni temsilen rast gele (random) örnekleme yöntemi ile 115 denek seçilmiştir. Buna göre örneklemin evrene oranı % 46’dır. Betimleyici (deskriptif) araştırmalarda minimum % 10 örnekleme alınabileceği, ancak örnekleme büyüklüğü ne kadar fazla olursa sonuçların o kadar güvenilir olacağı ifade edilmektedir.¹⁷ Bu bağlamda, araştırma örnekleminin evreni temsil gücünün oldukça yüksek olduğu söylenebilir. Araştırmaya katılan öğrencilere ilişkin bazı bilgiler şöyledir:

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Demografik Bilgileri

<i>Cinsiyet</i>	<i>F</i>	<i>%</i>
Kız	69	60
Erkek	46	40
Toplam	115	100
<i>Sınıf</i>	<i>F</i>	<i>%</i>
1.Sınıf	31	27,0
2.Sınıf	25	21,7
3.Sınıf	30	26,1
4.Sınıf	26	22,6

¹⁶ Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (Ankara: Nobel Yayınları, 2002), 77.

¹⁷ Mine Arlı-Hamil Nazik, *Bilimsel Araştırmaya Giriş* (Ankara: Gazi Kitabevi, 2001), 77.

Lisansüstü	3	2,6
Toplam	115	100

2.2. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma 2019-2020 eğitim-öğretim yılı güz yarısında, Haziran ayı içerisinde gerçekleştirilmiştir. Veri toplama tekniği olarak anket kullanılmıştır. Söz konusu anket uygulanmadan önce Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanlığı Etik Kurulu'nun 16.06.2020 tarihli ve 061 sayılı kararı ile etik kurul izni, alınmıştır. Bahsi geçen ankette çoğunlukla çeşitli seçenekleri olan kapalı uçlu sorulara yer verilmekle birlikte, kritik olan bazı konularda açık uçlu sorular da sorularak öğrencilere görüş ve düşüncelerini kendi ifadeleriyle açıklama imkânı verilmiştir. Böylece nicel verilerin arka planını görebilmeye yardımcı olacak nitel veriler elde edilmiştir. Bilindiği üzere bilimsel araştırmalarda nitel veriler müstakil olarak kullanılabilirdiği gibi nicel verilere daha bir açıklık, derinlik ve anlam kazandırmak amacıyla da kullanılabilir. ¹⁸ Bu çalışmada da elde edilen nicel veriler SPSS- 25 programında analiz edilmiş frekans ve yüzdeleri hesaplanarak tablolar halinde gösterilmiştir. Ayrıca ilişkili olan değişkenler için çapraz tablo analizleri de gerçekleştirilmiştir. Açık uçlu sorulardan elde edilen nitel veriler ise betimsel ve belli düzeyde içerik analizine tabi tutulmuş, bu amaçla belli tema ve kategoriler oluşturulmuştur. Ortaya çıkan bu tema ve kategoriler şema şeklinde makalede yer verilmiştir. Ayrıca veri kayıplarını önlemek ve elde edilen nicel ve nitel verileri okuyucunun görüp daha bütüncül bir karşılaştırma yapmasına imkân sağlamak amacıyla açık uçlu sorulardan elde edilen nitel verilere, aynen alıntılar şeklinde yer verilmiştir.

Araştırma bulguları 2019-2020 eğitim-öğretim yılında, KTMÜ İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin kendilerine uygulanan anket sorularına verdikleri cevaplarla sınırlıdır. Dolayısıyla anket tekniğine özgü sınırlıklar bu çalışma için de geçerlidir.

3. Bulgular ve Yorumlar

Kırgızistan'da yüksek din eğitiminin durumuna dair bazı bilgilere makalenin giriş kısmında yer verilmişti. Öğrencilerin yüksek din öğretimini tercih süreçlerini ve memnuniyet durumlarını etkileyen faktörlerin tam olarak anlaşılabilmesi için onların gelmiş oldukları sosyo-kültürel, dini ve ekonomik çevre hakkında da bazı bilgilerin ortaya konmasına ihtiyaç vardır. Bu bağlamda burada önce onların gelmiş oldukları bu çevreye dair bazı bulgulara yer verilmiştir.

¹⁸ Ali Yıldırım - Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2005), 311.

3.1. Öğrencilerin Gelmiş Oldukları Sosyo- Kültürel, Dini ve Ekonomik Tabanına İlişkin Bulgular

Tablo 2. Ailenin Yaşadığı Yerleşim Yeri

<i>Yerleşim Yeri</i>	<i>F</i>	<i>%</i>
Köy	69	60
Kent/İl merkezi	29	25,2
İlçe/kasaba	17	14,8
Toplam	115	100
<i>Yaşanılan İl/Oblast</i>	<i>F</i>	<i>%</i>
Çuy	40	34
Batken	19	16,5
Narın	11	9,5
Celalabad	11	9,5
Oş	10	8,6
Isıkgöl	10	8,6
Talas	4	3,4
Bişkek	4	3,4
Diğer	5	4,3
Cevapsız	1	0,8
Toplam	115	100,0

Tabloda görüldüğü üzere KTMÜ ilahiyat fakültesinin Kırgızistan'ın hemen her bölgesindeki öğrenciler tarafından belli oranda tercih edildiği söylenebilir. Ayrıca araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bir kısmının köylerden geldiği, şehirde/kent merkezinde veya ilçe/kasaba gibi şehir olmaya aday olan yerleşim yerlerinde yaşayanların ise daha düşük olduğu anlaşılmaktadır. Elbette şehir hayatından gelmek ile köy hayatında gelmek, ailelerin öğrencilerin imkânlarını, kültürel ortamlarını, bilgi ve etkileşim çevrelerini etkileyebilir. Bu anlamda Kırgızistan'da ilahiyat ve din eğitiminin şehirliyelerden daha çok kırsal kesimlerden gelenlere daha cazip geldiği söylenebilir. Bu durum dindarlıkla açıklanabileceği gibi yaşanılan çevredeki imkânsızlıklar ve Türkiye'nin açtığı bir üniversitede ilahiyat eğitimi almanın getirebileceği imkânları kullanarak yeni kapılar bulmak düşüncesiyle de açıklanabilir. Nitekim kimi öğrencilerin bu konuda görüşleri olmuştur. Buna ilişkin veriler ileride gelecektir.

Tablo 3. Anne-Babanın Eğitim Durumu

<i>Anne</i>			<i>Baba</i>		
	F	%		F	%
Okur-yazar değil	3	2,6	Okur-yazar değil	2	1,6
İlkokul	1	0,8	İlkokul	6	5,2
Orta	30	26	Orta	19	16,5
Lise	51	44,3	Lise	44	38,2
Üniversite	20	17,3	Üniversite	29	25,2
Lisansüstü	7	6,0	Lisansüstü	5	4,3
Anne yok	2	1,6	Baba yok	9	7,8
Cevapsız	-	-	Cevapsız	1	0,8
Toplam	115	100	Toplam	115	100

Öğrencilerin anne- babalarının eğitim durumu ile ilgili verilere bakıldığında da babaların içinde ilkokul mezunları annelere kıyasla kısmen daha fazla olduğu, bununla birlikte, tablonun geneline bakıldığında babaların eğitim durumunun annelere kıyasla nispeten daha yüksek olduğu söylenebilir. Burada şunu da ifade etmek gerekir ki, oldukça geleneksel bir toplum yapısına sahip olan Kırgızistan’da, annelerin okuma oranlarının yüksek olması da dikkat çekici bir başka bulgudur. Dolayısıyla buradan Kırgızlarda kızların eğitimine de büyük önem verildiği yorumu yapılabilir. Gerek anne gerekse babaların içinde düşük bir oranda da olsa lisansüstü mezunlarının olduğu görülmektedir. Burada dikkate değer başka bir husus vardır ki, o da öğrencilerin %7,8 gibi bir kısmının “baba yok” ya da “vefat etti” seçeneğini işaretlemiş olmasıdır. Şehirleşme, göç, iş arayışı gibi sebeplerle bazı Kırgız erkekleri Rusya, Almanya gibi ülkelere gitmekte, bazıları buralarda kalmayı, yeniden evlenmeyi tercih edebilmektedir. Bu durum Kırgız aile yapısını tehdit eden bir unsur olarak değerlendirilmektedir.¹⁹

¹⁹Kırgızistan’da aile yapısı hakkında geniş bilgi için bk. Ali Ünal, “Kırgız Toplumunda Evlilik Türleri”, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 25/1 (2016), 229.

Tablo 4. Ailenin Din Eğitimi Alt Yapısı

<i>Ailede Medrese Eğitimi Alanların Bulunma Durumu</i>	<i>F</i>	<i>%</i>
Var	27	23,5
Yok	88	76,5
Toplam	173	100,0
<i>Ailenin Dini Bilgi Düzeyine İlişkin Kanaat</i>	<i>F</i>	<i>%</i>
İyi düzeyde bilgileri var.	30	26,0
Orta düzeyde bilgiler var.	54	46,9
Az bilgileri var.	29	25,9
Hiç bilgileri yok.	0	-
Cevapsız	2	1,6
Toplam	115	100

Tabloda görüldüğü üzere İlahiyat fakültesinde eğitim gören öğrencilerin büyük bir kısmı ailelerinin dini bilgi durumlarını iyi ya da orta düzeyde görseler de onların aile çevresinde medrese eğitimi alanların oranı yüksek değildir. Kırgızistan devlet okullarında din dersleri özellikle de İslam din dersi bulunmamaktadır. Bununla birlikte sivil alanda insanların din eğitimi alabilecekleri mescit, medrese gibi eğitim kurumları mevcuttur. Dolayısıyla onların din eğitimi alt yapılarının formal/kurumsal eğitim kanalıyla değil, biraz da kulaktan duyma ve informal kanallarla edinildiği savunulabilir. Diğer yandan burada şu hatırlatmayı yapmakta fayda vardır. Öğrencilerin ailelerinin dinî bilgi düzeylerine ilişkin bulgular bir kanaat ve algıyı yansıtmaktadır. Dolayısıyla algı ile olgu arasında elbette fark olabilecektir. Nitekim, öğrencilerin açık uçlu sorulara bakıldığında olguyu yansıtan manidar cevaplar da bulunmaktadır. Bunlardan bazıları şöyledir:

“Ailelerin çoğunluğunun din eğitimi almaması, insanların çoğunluğunun doğru bilgilere ulaşamaması”. “SSCB döneminde yaşayan nesil dinden çok geride kaldı ve çocuklarına da gerekli olan dini bilgileri veremediler. Yeni neslin de kendi ebeveynleri gibi imansız büyümemesi için ilk okul orta okullara yasal olarak din derslerin okumasını öneriyorum”. “Anne ve babalarımızın dini iyi anlamaması ve ateistlik bir düşüncelerin hâlâ var olması” . “Bizim büyüklerimizin din ilgili bir bilgileri olmaması ve bazı Müslümanların hâlâ dine ateist gibi davranması.”. “Sovyet dönemindeki düşüncelerin hâlâ etkili olması”. “Dinden haberleri az diye düşünüyorum”. “İnsanlar dini bilgileri var gibi davranırlar. Ama aslında bir şey

bilmiyorlar. Namaz kılmak isteyenler var ama çünkü şartlarını tam yerine getirmeyi bilmiyorlar". "Bende dini bilgileri üniversiteden öğrendim".

Bu görüşlerde de geçtiği üzere öğrencilerin ilahiyat eğitiminin katkılarına ilişkin soruya verdikleri cevaplarda üzerinde en çok durdukları konu "dini bilgileri bu kurumda öğrendikleri" olmuştur. Dolayısıyla onların pek çoğu dini bilgileri ilahiyat eğitimi sayesinde öğrenmiştir. Şu durumda ailelerin dini bilgi düzeylerine ilişkin kanaatlerin de gerçek yani olgusal durumu ayrıca araştırılmaya muhtaçtır. İlahiyat fakültesini tercih eden öğrencilerin gelmiş oldukları çevre ile ilgili olarak merak ettiğimiz hususlardan birisi de onların ekonomik durumu olmuştur. Buna ilişkin bulgular şöyledir:

Tablo 5. Anne-Babanın Meslek/Çalışma Durumu

Anne			Baba		
	F	%		F	%
-----	F	%	Serbest (iş yok)	13	14,9
Ev hanımı	73	63,4	Memur	7	6,0
Memur	3	2,6	İşçi	26	22,6
İşçi	7	6,0	Çiftçi/hayvan besliyor	32	27,8
Anne yok/vefat	2	1,2	Baba Yok	13	11,3
Emekli	10	8,6	Emekli	13	11,3
Kendi iş yeri var	9	7,8	Kendi işyeri var	7	6,0
Diğer	11	9,5	Diğer	3	2,6
Toplam	115	100	Toplam	115	100

Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğu, annelerinin mesleğiyle ilgili soruda "ev hanımı" seçeneğini işaretlemiştir. Buradan anlaşıldığına göre ilahiyat fakültesi öğrencilerinin geldikleri sosyal çevrenin genelde kırsal bölgelerden olduğu düşünüldüğünde böyle bir sonucun çıkmış olması normaldir. Dolayısıyla katılımcıların annelerinin büyük çoğunluğu "ev hanımı" olarak yaşamlarını sürdürmektedirler. Burada şunu da ifade etmek gerekir ki Kırgızistan'da evle ilgili pek çok yük annelerin omzundadır, çocukların bakımı, eğitimi, hayvanların beslenmesi, bakımı, bunlarla ilgili diğer işler, bağ, bahçe vb. gibi işler yine büyük oranda hanımların omuzlarındadır. Ayrıca, alışveriş yapma, ürettiği ürünleri satma gibi pek çok işi de yine hanımlar yapmaktadır. Bu durumu Kırgızistan pazarlarında açıkça görmek mümkündür.

Yukarıdaki tabloya babalar açısından bakıldığında ise araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunluğunun babalarının mesleğiyle ilgili olarak serbest, çiftçi, hayvan besliyor gibi ifadelerde yoğunlaştıkları görülmektedir. Burada babasının mesleğini memur olarak belirtenler oldukça düşüktür. Kırgızistan'da genel olarak memur maaşları düşük olduğu için üniversite mezunu bile olsalar kimi gençler tarafından tercih edilmemektedir. Bunun yerine onlar yaşamlarını idame ettirebilecekleri başka meşguliyet alanlarına yönelmeyi tercih edebilmektedirler. Bu verilerden hareketle genel itibarıyla ilahiyat fakültesi öğrencilerinin ailelerinin alt ve orta ekonomik-sosyo- kültürel tabakadan olduğu söylenebilir.

Öğrencilerinin ailelerinin aylık gelirine ilişkin bilgiler de sorulmuştur. Onların yaklaşık % 30 kadarı bu gelirin aylık 10.000-15.000 com aralığında (2020 yılı haziran ayı civarı dikkate alındığında bu miktarın yaklaşık olarak 150-180 Amerikan doları, 1500-2000 Türk lirası seviyelerinde olduğu söylenebilir) % 19'luk bir kesim, 7.000-9.000 com aralığında; %10 kadar bir grup 16.000-20.000 com aralığında, %17'lik bir kısmı ise 21.000-25.000 com civarında olduğunu ifade etmiştir. Öğrencilerden bir kısmının ailenin maddi durumu ile ilgili sorularda bir takım maddi kaygı ve beklentiler içinde olabileceği ve ailelerinin ekonomik durumlarını olduğundan daha düşük göstermiş olabileceği düşünülebilir. Yine de söz konusu 3 yıl kadar bulunmuş birisi olarak kişisel gözlemlerimize dayalı olarak da ifade etmeliyiz ki yukarıda ortaya çıkan tablonun Kırgızistan'da kırsal ya da gece kondu sayılabilecek bölgelerde yaşayan ailelerinin durumunu yansıtıcı nitelikte olduğu söylenebilir. Bütün bu verilerden hareketle ilahiyat fakültesinde öğrenim görmekte olan öğrencilerin çoğunluğunun ailelerinin aylık ortalama gelirlerinin ortanın altında olduğu söylenebilir. Bu veriler öğrencilerin ebeveynlerinin meslek durumlarına ilişkin veriler içeren tabloyla da paralellik göstermektedir. Sonuç itibarıyla ilahiyat fakültesini tercih eden öğrencilerin ailelerinin orta ve orta altı ekonomik gelire sahip olan, genelde kırsaldan gelen, eğitim ve din eğitimi durumları yüksek olmayan bir çevreden oluştuğu söylenebilir.

3.2. İlahiyat Fakültesini Tercih Sürecine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin İlahiyat fakültesini tercih ederken nasıl bir süreç izledikleri, bu tercihi bilinçli yapıp yapmadıkları, nereden, kimlerden araştırma yaptıkları, böyle bir tercihte bulunurken hangi kaygıları gözettikleri üzerinde durulması gereken bir konudur. Zira öğrencilerin bilinçli seçimler yapmaları onların buradaki eğitime daha kolay adapte olmalarını ve daha çok verim almalarını sağlayacaktır. Bilinçsiz, istemeden tercih etme durumunda ise ya bırakıp gitme ya da istemeden de olsa burada niteliksiz bir eğitim yaşantısı sürdürme durumunda kalınabilecektir. Bu bağlamda araştırmaya katılan öğrencilerin fakülte tercihlerini yaparken böyle bir araştırma yapıp yapmadıklarını, eğer yapmışlarsa bu konuda nereden, kimlerden yararlandıklarını belirlemek

amacıyla onlara bazı sorular sorulmuştur. Söz konusu sorulardan ilki; fakültenin amaçları, programları, eğitim ortamları vb. konusunda araştırma yapılıp yapılmama durumuyla ilgilidir. Aşağıda buna ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 6. İlahiyat Fakültesinin Amaçları, Programları, Eğitim Ortamları vb. Konusunda Araştırma Yapma Durumu

	F	%
Evet, araştırdım.	28	24,3
Biraz araştırdım.	37	32,2
Pek araştırmadım.	22	19,1
Hiç araştırmadım.	28	24,3
Toplam	115	100

Tablo 10'da görüldüğü üzere araştırmaya katılan öğrencilerden yaklaşık % 24'ü "Evet, araştırdım" seçeneğini işaretleyerek ilahiyat fakültesini tercih etmeden önce fakültenin amaçları, programları, eğitim ortamları vb. konusunda araştırma yaptığını ifade etmiştir. Bu durum onların ilahiyat fakültesini daha bilinçli seçtikleri şekilde yorumlanabilir. Öte yandan onlardan % 32'si " biraz araştırdım" seçeneğini işaretlemişken, % 19'u "pek araştırmadım", % 24'ü ise " hiç araştırmadım" seçeneğini işaretlemiştir. Bu verilerden anlaşıldığına göre, ilahiyat fakültesini tercih eden öğrencilerin içinde bu kurumun çeşitli özelliklerine dair nitelikli bir araştırma yapanların oranı oldukça düşük gözükmektedir. Onlardan yaklaşık % 44'ü ya hiç araştırmamış ya da çok az böyle bir araştırma ihtiyacı hissetmiştir. Bu anlamda söz konusu öğrencilerin hem zihinsel hem de duygusal olarak söz konusu fakülteye pek hazırlıklı gelmedikleri anlaşılmaktadır. Böyle bir hazırlıksızlık onların fakülteedeki eğitim hayatlarını da etkileme potansiyeline sahiptir. Zira, bilinçli tercih yapan yani araştırarak gelen öğrenciler kendilerini neyin beklediğini, fakülteedeki eğitim süreçlerinin nasıl ilerlediğini bilmekte ve kendilerini buna göre hazırlamış olarak fakülteye gelmektedirler. Böyle bir araştırma yapmadan gelenler ise hem buraya uyumda zorluklar yaşayacak hem de ya fakülteyi bırakmak ya da zorla bu süreçlere katılmak durumunda kalabileceklerdir.

Tablo 7. Fakülte Tercihinde Yönlendirilme Durumu

	F	%
Kendim araştırdım, kimsenin etkisi olmadı.	60	52,1
Öğretmenlerimin/hocalarımla yönlendirmesi ile seçtim.	18	15,6

Arkadaş çevremin etkisiyle seçtim.	11	9,5
Ailemin isteği ve yönlendirmesi ile seçtim.	10	8,6
Kardeşlerim yönlendirdi.	4	3,4
Başka	12	10,4
Toplam	115	100

Yukarıdaki tabloda görüleceği üzere öğrencilerin %52'lik kısmı ilahiyat fakültesini tercih etmelerinde kimsenin etkisinin olmadığını ve bizzat kendilerinin tercih ettiklerini söylemektedirler. Bu bağlamda söz konusu öğrencilerin fakülte hakkında araştırma yapan ve daha bilinçli hareket eden öğrenciler olduğu söylenebilir. Öte yandan araştırmaya katılan öğrencilerden yaklaşık %16'sının öğretmenlerinden etkilenerek %9'unun arkadaş çevresinden etkilenerek yine bir o kadarının ailesinden etkilenerek ve az bir kısmının da abi/abla gibi kardeşlerinden etkilenerek bu kurumu tercih ettikleri anlaşılmaktadır. Şu durumda söz konusu öğrencilerin de kendileri araştırmaları da etraflarındaki kişilerin kanaatlerine göre hareket ettikleri söylenebilir. Söz konusu öğrencilerin önceki gruba kıyasla daha az zihinsel ve duygusal hazırlıkla buraya yöneldikleri savunulabilir.

3.3. İlahiyat Fakültesini İsteyerek Tercih Etme Durumu ve Tercih Nedenleri

Tablo 8. Fakülteyi İsteyerek Tercih Etme Durumu

	F	%
Evet	87	75,7
Kısmen	22	19,1
Hayır	6	5,2
Toplam	115	100

Araştırmaya katılan öğrencilerin içerisinde ilahiyat fakültesini isteyerek tercih ettiğini belirtenlerin oranı yaklaşık % 76'dır. Bu oran önemlidir. %19 oranındaki bir grup öğrenci ise bu soruya "kısmen" cevabını vermiştir. Buna göre öğrencilerin büyük çoğunluğu fakülteyi isteyerek tercih etmiştir. Söz konusu öğrencilerin büyük oranda, çevrenin yönlendirmesinden çok kendi bireysel tercihiyle burayı seçtikleri anlaşılmıştır. İsteyerek yapılan tercih doğal olarak eğitime ilişkin motivasyonu da olumlu yönde etkileyecektir. Bu durumda söz konusu öğrenciler kendilerini daha çok eğitime verebilecek sorunların üstesinden gelmek için çaba gösterecektir. Az da olsa istemeden gelenler ise burada verilen eğitimden ve buldukları şartlardan memnun olamayabileceklerdir. Bu bağlamda

onlar stres, doyumsuzluk, içe kapanma vb. kişisel ve psikolojik problemler yaşayabilirler, fakülte yıllarını boş geçirme, kendilerini geliştirememeleri sorunlarıyla karşı karşıya kalabilirler.

Araştırmada sorulan ve oldukça önemli sonuçlar elde ettiğimiz bir diğer soru ise öğrencilerin ilahiyat eğitimini niçin tercih ettikleri ile ilgiliydi. Zira bu soru onların tercihlerinin altında yatan gerekçeleri ve zihin dünyalarını tanımak bakımından da önemliydi. Bu bağlamda araştırmaya katılan öğrencilere “İlahiyat fakültesini tercih etme sebebiniz neydi? En öncelikli üç sebebinizi işaretleyiniz” (birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)” şeklinde bir soru sorulmuştur. Bu sorudan elde edilen açık uçlu veriler belli başlıklar altında analiz edildiğinde karşımıza şöyle bir tablo çıkmıştır.

Tablo 9. İlahiyat Fakültesini Tercih Gerekçeleri

	Sayı
Dinimi merak edip öğrenmek için	76
İyi bir din âlimi olmak için	65
Öğretmen/hoca olmak için	64
Üniversite okumak için	40
Puanım sadece ilahiyat fakültesine yeterli olduğundan seçtim	26
İş bulmak için	10
Belli bir amaç düşünmemiştim	11

Yukarıda yer alan tablo incelendiğinde görüleceği üzere öğrenciler tarafından en çok ifade edilen hususun “dini merak etme ve öğrenme” isteği olduğu görülmektedir. Bu bulgu oldukça dikkat çekicidir. Dolayısıyla Kırgızistan toplumunda öğrenciler ilahiyat fakültesini eksikliğini hissettikleri dinî bilgileri öğrenme motivasyonu ile tercih etmektedirler. Bu bulgu onların belli bir kısmının kendi algılarına göre dindar bir çevreden gelmiş olsalar bile, bunu yeterli görmedikleri, İslam diniyle ilgili doğru bilgileri kaynağından öğrenme ve soru ve sorunlarına cevap bulabilme kaygısı taşıdıklarını yani arayış içinde olduklarını göstermektedir. Nitekim, araştırmaya katılan öğrencilere sorulan “İlk dini bilgilerinizi nereden/kimlerden aldınız? Şeklindeki açık uçlu soruda 48 öğrenci ilk dini bilgilerinin ailesinden, 40 öğrenci Kur’an kursu/ medreseden, 37 öğrenci mescit/cami hocasından, 29 öğrenci internetten ve çeşitli kitaplardan, 20 öğrenci ise özel hocalardan aldığını ifade etmiştir. 11 öğrenci dinî bir gruptan dinî bilgi aldığını söylerken 7 öğrenci ise ilahiyat fakültesinden bu bilgileri aldığını ifade etmiştir. Buradan anlaşılacağı üzere ilahiyat fakültesinde eğitim gören öğrencilerin önemli

bir kısmı ailesinden dini bilgiler almakla birlikte, bu eğitimi yeterli görmeyip çeşitli eğitim çevrelerine yönelmektedir. Hatta onların çoğunluğu tek bir eğitim çevresini yeterli görmeyerek medrese, cami hocası, Kur'an kursu, özel hoca gibi birden fazla çevreden/kaynaktan bu bilgilerini almışlardır. Bu anlamda, Kırgızistan'daki sivil din eğitimi faaliyetlerinin bireylerin din eğitimi taleplerini karşılama noktasında önemli bir işlev gördüğü söylenebilir. Elbette bu eğitimlerin muhtevası, yöntemi, eğitsel değeri ayrıca tartışılmaya ve başka araştırmalarda incelenmeye muhtaçtır. Yukarıdaki tabloda da görüleceği üzere, öğrencilerden bazıları dinî bilgi yetersizliğinden bazıları ise bu tür yerlerde aldıkları bu bilgileri de yetersiz gördüklerinden ilahiyat fakültesi gibi daha sistemli ve üst düzey bir kurumdan bu eğitimi alma yoluna gitmektedirler. Öğrencilerin açık uçlu sorulara verdikleri cevaplarda da bunun yansımaları mevcuttur. Örneğin bazı görüşler şöyledir:

"İslam dininin bu kadar güzel olduğunu bilmemişim. Orada onu öğrendiğim için ve dinle alakalı bilgilerden uzakta kalmadığım için çok memnunum." En başta ahlaklı insan olmayı öğrendim. Önemli olan da bu değil mi zaten?" "Dinimizi çok güzel öğrenmem için yardımcı oldu. İlahiyat Fakültesine gelmeseydim belki de dinimizi bu kadar iyi tanımazdım. Kur'an-ı Kerimi okuyamazdım". "İlahiyatta adam olmayı öğrendik. Önceden İslam dini deyince namaz, orucu, abdesti anlardım. Şimdi ise İslam deyince bütün hayatı anlarım". "İlahiyat fakültesi benim hayatımı güzelleştirdi. Derler ya "Kendini tanıyan Rabbini tanır" diye En önemlisi Allah'ı Peygamberimizi daha yakından tanıdığım için çok memnunum. Ondan sonra ahlâkı öğrendim, ahlâklı takva çevreye sahip oldum çok şükür. Ve dinin ne kadar önemli olduğunu biraz olsa da anladım."

Yukarıdaki tabloda da görüleceği üzere öğrencilerin ikinci derecede yoğunlaştıkları diğer konular ise "din alimi olmak", "öğretmen/hoca olmaktır.". Bu gerekçeler ise birinciden farklı olarak bireysel gelişimden daha ziyade mesleki kaygılar içermektedir. Bu ifadeler kişinin kendi gelişiminden çok çevresinin gelişimine katkıda bulunmak, onların öğrenmelerine yardımcı olmak manasını çağrıştırmaktadır. Nitekim bazı öğrenciler, ilahiyat okuma gerekçeleri arasında, "Önce kendim öğreneceğim, sonra aileme öğreteceğim." şeklinde görüşler beyan etmişlerdir. Burada şunu da hatırlatmakta fayda vardır. Her ne kadar öğrencilerin belli bir kısmı hoca/öğretmen olmak için bu kurumu seçtiklerini ifade etmiş olsalar da çalışmanın baş tarafında geçtiği üzere Kırgızistan okullarında din dersleri bir kültür dersi şeklinde işlenmekte, bu derslere tarihçi, edebiyatçı, felsefeci gibi öğretmenler girebilmektedir. Zira bir okula ayrıca ilahiyat fakültesi mezunu öğretmen görevlendirme ihtiyacı hissedilmemektedir. Öte yandan ülkede öğretmenlere ödenen maaşlar oldukça düşük olduğu için bu mesleği tercih edenleri sayısı da oldukça az olmakta, genelde öğretmen adayları başka meslekleri ya da çalışma alanları tercih etmektedirler.

Yukarıdaki tabloda geçtiği üzere bazı öğrenciler "üniversite okumak", bazıları "puanın sadece ilahiyat fakültesine yetmesi" bazıları "iş bulmak" bazıları ise "belli bir amaç düşünmemiştim" gibi gerekçeler ileri sürmüşlerdir. Bu görüşleri ifade eden

öğrencilerin ise daha önce geçen gruplara göre tercihlerinde yeterince bilinçli olmadıkları ve biraz da şartların akışına göre bu kurumu tercih etmek zorunda kaldıkları anlaşılmaktadır. Elbette bu durum onların ilahiyat fakültesine bakışlarını, buradaki eğitim süreçlerine ilişkin motivasyonlarını, derslerden alacakları verimi de etkileyebilecektir. Nitekim, söz konusu kurumda görev yaptığımız süre içinde bazı öğrencilerin bu kurumu zorunlu olarak tercih etseler bile ya başka fakültelere yönelerek ya başka işler araştırarak sonraki yıllarda, eğitimlerini yarıda bırakarak bu kurumdan ayrıldıkları görülmüştür.

3.4. İlahiyat Fakültesinde Okumaktan Memnun Olma Durumu

Araştırmaya katılan öğrencilere “*Şu an ilahiyat fakültesinde öğrenim görmekten memnun musunuz?*” sorusu yöneltilmiştir. Buna ilişkin veriler şöyledir:

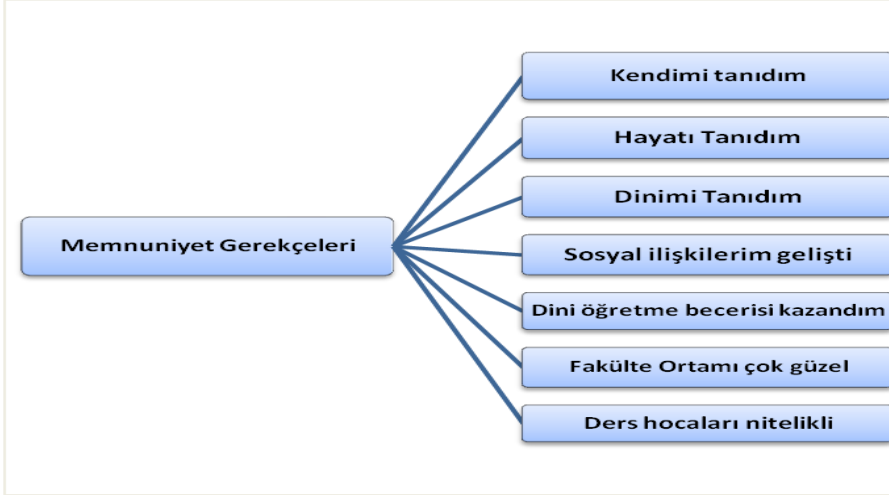
Tablo 10. Şu an İlahiyat Fakültesinde Okumaktan Memnun Olma Durumu

Çok memnunum.	94	81,7
Biraz memnunum	21	18,3
Memnun değilim	0	0,0
Kararsızım	0	0,0
Toplam	115	100

Tabloda görüldüğü üzere araştırmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğu (% 82) şu an ilahiyat fakültesinde öğrenim görmekten dolayı memnun olduklarını ifade etmiştir. % 18 oranındaki bir öğrenci grubu “Biraz memnunum” seçeneğini işaretlemişken memnun olmayan veya kararsız olduğunu söyleyen öğrenci çıkmamıştır. Bütün bu veriler birlikte düşünüldüğünde, öğrencilerinin neredeyse tamamının ilahiyat fakültesinde okumaktan memnun oldukları savunulabilir. Bu bağlamda verilen eğitimin onların nazarında belli bir takdir gördüğü ve beğenildiği de söylenebilir. İlahiyat fakültesini bilinçli tercih etmek ile fakülte'deki eğitim süreçlerinden memnun olmak arasında doğrudan bir ilişki olması beklenir. Zira bilinçli tercih yapan öğrenciler, neyi aradıklarının, neyle karşılaştıklarının, bunların yeterliliğinin muhasebesini daha doğru yapabilirler. Bilinçsiz ve amaçsız tercih yapan öğrenciler ise kendilerini neyin beklediğini bilmedikleri için verilenle yetinmek ya da en iyisi olsa bile verileni beğenmemek gibi bir durumla karşı karşıya kalabilirler. Nitekim, fakülte tercihi ile fakülte'den memnuniyet durumu arasındaki ilişkiyi yoklamak için bakılan analizde, olumlu bir ilişki olduğu görülmüştür.

Araştırmaya daha bir derinlik kazandırmak ve öğrencilerin memnuniyet durumlarının altında yatan gerekçeleri öğrenebilmek amacıyla bu soru ayrıca açık uçlu olarak da sorulmuş, onlardan gelen cevaplar analiz edildiğinde şu kategorilerin oluştuğu görülmüştür.

Şema 1. İlahiyat Eğitiminden Memnuniyet Gerekçeleri

Buradaki şemada görüldüğü üzere araştırmaya katılan ve fakültede eğitim almaktan dolayı memnun olduklarını söyleyen öğrencilerin dile getirdikleri görüşler belli kategorilere göre düzenlendiğinde onların bazı temel başlıklar altında toplandığı anlaşılmaktadır. Öncelikle öğrencilerin dile getirdikleri ilk husus kendini tanıma ile ilgilidir. Bu konuda dile getirilen görüşlerden bazıları şöyledir:

*"Gerçekten memnunum. O güne kadar çözülemeyen sorularıma cevap bulabildim".
 "Kendimi tanıdım o yeter". "Ondan sonra ahlâkı öğrendim, ahlâklı ve takvalı çevreye sahip oldum çok şükür. Ve dinin ne kadar önemli olduğunu biraz olsa da anladım". "Memnunum hayat felsefem değişti. Düşüncelerim değişti. Dogmatik bir yaklaşımdan uzak olmamı sağladı. Bana bir amaç kazandırdı". "Her gün Allah'a daha da yaklaştığımı hissediyorum". "Fakülte tercihine kadar sadece his duygularıyla yaşıyordum, yani dünyevi olmayı seviyordum, şimdi her işte akıl yürütmeyi doğru olduğunu ve her işi gönüllü olarak yapmak istiyorum. Ailem veya başka yakın akrabalar benim tercihimin sevmiyor olsa bile ben mutluyum. Biz gerçek arkadaş ve yol göstericileri bulduk."*

Bu görüşleri dile getiren öğrenciler ilahiyat eğitimi almaktan memnun olduklarını zira ilahiyat eğitiminin kendilerinin sorularına cevap verdiğini, hayatın anlamına katkı sağladığını, hayat felsefelerine, dünya görüşlerine, düşünce ve yaşam biçimlerine anlamlı katkılar sağladığını ifade etmişlerdir. Burada ifade edilen her bir görüş önemli ve değerlidir. Bu anlamda ilahiyat alanının öğrencilere böyle bir ufuk, amaç ve anlam kazandırmış olması amaçlarının gerçekleşmekte olduğu şeklinde de yorumlanabilir. Diğer bir grup öğrenci ise fakültede aldıkları

eğitimin hayatlarına olan katkısından dolayı memnun olduklarını ifade etmişlerdir. Buna ilişkin bazı görüşler şöyledir:

"Bu fakülteyi tercih ettiğim için hiçbir zaman keşkelerim olmaz. Çünkü biz burada sadece dersleri değil, bilakis hayatı öğrenmiş olduk". "Bu fakültede tek dini değil, günlük hayatı bile öğretiyorlar. Her türlü cinayetler ve kötülükler dinsizlikten kaynaklanır. Dini iyi bir şekilde bilen insan hiçbir zaman kötülük yapmaz. İyi ve kötüyü, haramı, helâli ayırabilir. Bu şeyleri ayıra bilmek hayatta çok önemlidir". "Gerçekten memnunum çünkü hayatta olan bakışım değişti". "Bu fakülte hayata bakışımı değiştirdi". "Çok memnunum, çünkü en başta ahlaklı insan olmayı öğrendim". "Çok memnunum. Bana bir hayat tarzını verdi". "Çok memnunum çünkü orada gerçek hayatı, huzuru hissediyorum". "Dinime olan bağlımı güçlendiriyor. Gerçek sevgiyi öğretiyor". "Hayatımda bir takım olumlu değişkenlikler oldu. Çok şey öğrendim. Mükemmel insanlarla ve insanlığı çok yüksek derecede ve her zaman destekçi olan hocalarla tanıştım".

Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere, bazı öğrenciler fakültede öğrenim görmekten duydukları memnuniyetin temel sebebi olarak fakültenin kendilerine hayatı öğretmesini, yine kendilerine yeni bir yaşam tarzı sunmuş olmasını öne çıkarmışlardır. Diğer bir grup öğrenci ise memnuniyet gerekçesi olarak dini öğrenmiş olmalarını göstermişlerdir. Bu konuda dile getirilen bazı görüşler şöyledir:

"Rabbime şükürler olsun. İyi ki ilahiyat fakültesini seçmişim. İlahiyat fakültesi benim hayatımı değiştirdi, 1.sınıf öğrencisi olmama rağmen çok şey öğrendim, Allah'ı ve Peygamber efendimizi yakından tanıdım, dinimi inceleyerek çok bilgi öğrendim." "İlahiyat Allah'ı tanımayı öğreten bir üniversite, fakültedir". "İş bulmak zor biliyorum, ama dini öğrendiğim sevinçliyim". "Dinimizi çok güzel öğrenmem için yardımcı oldu. İlahiyat Fakültesine gelmeseydim belki de dinimizi bu kadar iyi tanıyamazdım. Kur'ânı Kerimi okuyamazdım". "Her şeyin bir hikmeti var. İsteyerek gelmem de şu an fakültemi çok seviyorum". "İslam dininin bu kadar güzel olduğunu bilmemişim. Orada onu öğrendiğim için ve dinle alakalı bilgilerden uzakta kalmadığım için çok memnunum!". "Memnunum. Çünkü İslam dinini daha geniş bir şekilde öğrenmekteyim". "Bilgi sahibi oldum, İslam dinini geniş öğrendim".

Bu görüşleri dile getiren öğrenciler ise genel anlamda İslam dinini, özel anlamda; Allah'ı, peygamberi, Kur'a-ı Kerimi öğrenmiş olmaktan dolayı memnun olduklarını ifade etmektedirler. Daha önce de ifade edildiği üzere her ne kadar ailelerinden ve yakın çevrelerinden biraz da kulaktan dolma bilgileri olsa da pek çok öğrenci aslında İslam dinine ilişkin en geniş bilgileri ilk defa bu fakültede öğrenmiş olmaktadır. Yine bazı öğrenciler sosyal ilişkilerinin gelişmiş olmasını memnuniyet gerekçesi olarak ileri sürmüşlerdir. Buna ilişkin bazı görüşler şöyledir:

"Anne- babanım, akrabalarımın kıymetini öğrenebildim". "Çevremi iyi arkadaşlarla değiştirdim. Hayatımda sıkıntılı sorulara cevap bulabildim". "Orada olduğum

sürece iyi insanlarla tanıştım". "Güzel insanları tanıdım, onlarla arkadaş, kardeş oldum". "İlahiyat fakültesi bir başka dünyayı açtı. Çok güzel insanları tanıdım". "Çevrem güzel ahlak sahipleriyle dolu".

Burada da geçtiği üzere söz konusu öğrenciler ilahiyat fakültesinde okumanın memnuniyet gerekçesi olarak sosyal çevrelerinin olumlu anlamda değişmiş olmasını ileri sürmüşlerdir. Bir grup öğrenci ise öğretmenlik/egiticilik anlamında edinmiş oldukları bilgi ve becerileri, dolayısıyla bir mesleğin yetkinliğini kazanmış olmayı memnuniyet gerekçesi olarak ifade etmişlerdir. Buna ilişkin görüş ise şöyledir:

"Memnunum çünkü ilerde öğretmen olabiliyorum . Devletime milletime hizmet edebilirim. Bir devleti güçlendirmek istersen en önemli yolların biri eğitimidir. İlerde bu alanda çok işler başaracağıma güveniyorum". "Din hakkında bilgi aldım. Dini nasıl öğretmem gerektiğini, nasıl öğretmenlik yapmam gerektiğini öğrendim". "Evet çok memnunum. Bu fakülteye kendi tercihimle gelmişim. Dini iyi öğrenmek ve Kur'an-ı Kerim'i başkalarına öğretmek istiyorum". "Öncelikle şunu söyleyebilirim ki Allah bana bu imkânı sundu, burada eğitim alarak ilim öğrenerek gelecekte iyi bir İslam hizmetçisi olma şansım bulunmaktadır".

Bu bağlamda bazı öğrenciler ise memnuniyet gerekçesi olarak fakülte programına ilişkin görüşler dile getirmişlerdir. Bu konudaki bazı görüşler şöyledir:

"Arapça ve Türkçe okuma ve yazmayı, bir de dinimizin temelini öğrendim". "Dersler çok faydalı ve ilginçti". "Burada sadece Kur'an ve din ile ilgili ilimler değil sosyoloji, psikoloji gibi dersler var ve her hafta seminerlerin olması da bizim için çok faydalı". "Üç dil öğrendim". "Beğendiğim tarafı şu ki diğer İslam okullarından (medreselerden) farklı olarak sadece İslamî dersler bulunmayıp dünyevi derslerde yer verilmesi ve dünyaya farklı gözle bakmayı, geniş düşüncelere sahip olmayı öğretmektedir".

Öğrencilerin memnuniyet gerekçelerinden bir diğeri ise fakülte ortamına ilişkindir. Bu konudaki bazı görüşler şöyledir:

"Bu fakültede çok iyi arkadaşlarım var. Biz bir aileyiz". "Çok iyi arkadaşları buldum. Eğer bir da fakülte seçme fırsatı olsaydı ben tekrar İlahiyat fakültesini seçerdim". "Memnunum yani iyi bir bilgileri aldım, iyi bir arkadaş çevrem oldu, işte her şey iyi, mutluyum". "Kendi dinimi böyle bir ortamda öğrenmekten memnunum". "Allah'a yakın kılan çevredeyim. İyi arkadaşlar var". "Arkadaş çevresi güzel, eğitim durumu, hocalar iyi, tam istediğim öğrenme merkezi". "Hocalarımız,sınıf arkadaşlarım ailem gibi". "Memnunum çünkü bizim fakülte ortamımız çok değişik, güzel yani"... "İlahiyat fakültesini istemeyerek seçmiş olsan bile, hiçbir zaman pişman olmadım, çünkü buradaki ortam, hocalar bana hayatın ne olduğunu, kim olduğumu anlattı diyebilirim onun için ilahiyat fakültesini çok seviyorum ve yine bir seçim verselerdi ben yine de ilahiyat fakültesini seçerdim".

Yukarıdaki görüşleri dile getiren öğrenciler özellikle, fakülteadaki atmosfere dikkat çekmekte, buradaki kardeşlik, dostluk, samimiyet ve huzur iklimini öne çıkarmaktadırlar. Bu bulgu da yine dikkat çekicidir. Öğrencilerin büyük çoğunluğu kızdır ve kızların üniversite ortamlarında eğitim alması geleneksel aile yapılarında biraz da tedirginlikle karşılanmaktadır. Öğrenciler buradaki huzur ve güven iklimini görünce bu onların ilahiyat eğitiminden memnun olmalarının temel gerekçelerinden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir başka tema ise hocalarla ilgilidir. Bu konudaki bazı görüşler şöyledir:

"Hocaların davranışları harika, çok samimiler, candan, gönülden öğretiyorlar, çok güzel ilgileniyorlar, bize hayat umudu, geleceğimize ışık oluyorlar. Bunun için teşekkürün ilki Türkiye Cumhuriyeti'ne sonra da Manas üniversitesine."
"Öğretmenlerin, öğrencilere davranışını seviyorum. Bazı anne babalar öyle yapmaz." Türkiye devleti bize en iyi profesör hocaları göndererek bizim eğitim alanında daha da gelişmemizi sağlıyor". "Öğretmenlerimiz çok bilgili, güçlüler, öğretim metotları farklı". "Hocalarımız kendi tecrübeleri ve bilgileri ile çok iyi eğitim veriyorlar. Çok şey öğrendim". "Çünkü burada en selametli, sevimli hocalarımız var. Bizim için her birinin kapısı açık. Bize her zaman yardım ederler. Bizi düşünüp bizim özel hayatımızla da ilgilenirler yardım ederler problemlerimizi çözmeye de yardım ederler, onlardan Allah razı olsun". "Hocaların hepsi bilgili olduklarından dolayı hayatı kolaylaştırmakta yardımcı oluyorlar". "Çok memnunum sizler gibi Öğretmenlerden eğitim almak benim için mutluluk. Maalesef bazı Hocalarımız vatanlarına dönüyorlar gerçekten ağladım. Ayrılmak ne kadar zor İnşallah görüşürüz burada olmasa da cennette". "Çok iyi bir hocalardan ders alıyorum bundan son derece çok memnunum". "Türk hocalarım sayesinde bu üniversiteyi seçtiğime okuduğuma çok memnunum". "Hocalarımızdan Allah razı olsun, çok iyi insanlar, memnunum ve onlardan örnek iyice hayat, din derslerin aldım". "Burada öğretmenler de çok hem de çok iyi ve özeldir. Bu ortamda ilim öğrenmek benim için çok uygun ve etkili. Öğretmenleri ve arkadaşlarımı çok sevdim". "Öğretmenlerimiz merhametli çok bilgili insanlardır". "Memnunum. Çünkü kaliteli hocalar var, iyi ortam var ve dersler ilginç".

Söz konusu görüşlerde de geçtiği üzere, çok sayıda öğrenci ilahiyat fakültesinde eğitim almanın temel gerekçesi olarak hocaları öne çıkarmıştır. Bu bağlamda onların hocaların kendileriyle olan iletişimlerini, bilgi yeterliklerini, ders anlatım metotlarını, yardımsever, merhametli ve insaniyetli olmalarını dile getirmişlerdir. Elbette öğrencilerin hocaların bilgilerini ve mesleki yeterliklerini değerlendirmeleri subjektiflik içerebilir. Zira onlar kendilerinin bilgilerinin olmadığı bir konuda değerlendirme yapmaktadırlar. Ancak özellikle iletişim, rehberlik gibi konulardaki değerlendirmeleri de göstermektedir ki hocalar temsiliyet ve ilahiyatı sevdirmeye misyonuna dikkat etmekte, bunun karşılığını da almış gözükmektedirler.

İlgili tabloda geçtiği üzere araştırmaya katılan öğrencilerin %18'i ise kısmen memnun olduğunu ifade etmişti. Onların yazmış olduğu ifadelere bakıldığında ise şu hususlara değindikleri görülmektedir:

“Kadın hocalar az”, “Kız erkek beraber olduğu için”. “Biraz memnunum, demek istediğim eğitimin kalitesi değil. Eğitim çok iyi. Üniversite değil medrese gibi olsaydı ve sadece erkekler eğitilseydi. Kızlar ile beraber okumasaydık.” Bir az memnunum. Bazen neden oraya gittiğimi düşünüyorum. Çünkü kızlar ve erkekler beraber okuyoruz”. “Bazen kendimi şeriata karşı yapmışım gibi hissediyorum”.

“Biraz memnunum. Çünkü teorik ve pratiği bir arada göremiyorum”. “Din Bilimleri bölümüne de İslam dinin derin öğretirseler çok iyi olur. Beni üzen nokta da İslam bilimlerinde eğitim derslerinin yetersiz olduğu.” Arapça ders çok az, öğrencilerin Arapçası ve dinle ilgili bilimi çoğunlukla pek zayıf”.

Bu görüşlerde geçtiği üzere ilahiyat fakültesinde okumaktan dolayı kısmen memnun olduklarını söyleyenlerin gerekçeleri temelde iki hususta toplanmaktadır. Bunlardan birincisi; kız ve erkek öğrencilerin aynı ortamda birlikte eğitim almalarıdır. Öğrencilerin bu algıları tartışılmaya muhtaçtır. Zira öğrenciler günlük yaşamda, çarşıda pazarda, markette, ulaşım esnasında zaten kızlı-erkekli ortamlarda bulunmaktadır. Oysa daha önce geçen öğrenci görüşlerinde olduğu gibi ilahiyat fakültesi ortamı öğrencilere demokratik ve insani bir ortamda, özgür bir bilinçle, saygı ve sevgi içinde bir arada yaşama kültürünü de kazandırmaktadır. Eleştirilen diğer husus ise eğitim uygulamaları ile ilgilidir. Bunlar da teori ve pratiğin birlikte olmaması, din bilimleri bölümünde İslam dini ile ilgili derslerin yetersiz olmasıdır. Bu durum programların farklı amaçlarının olmasından kaynaklanmaktadır. Elbette seçmeli dersler kanalıyla bu konuda bazı düzenlemeler de yapılabilir.

Sonuç olarak araştırmaya katılan öğrencilerin fakültede eğitim almaktan dolayı oldukça memnun oldukları, bunun gerekçeleri olarak her biri farklı bir hususa dikkat çeken bireysel, toplumsal, eğitimsel, dini gerekçeler ileri sürdükleri görülmektedir. Bu anlamda ilahiyat fakültesinin kendinden misyonları karşılama noktasında önemli işlevler gördüğü de ileri sürülebilir. Benzer bulgular aşağıdaki alt konu başlığında da yer almaktadır.

3.5. İlahiyat Fakültesindeki Eğitimin Öğrencilerin Hayatına Yansımaları

Eğitimin temel gayesi öğrenmek ve gelişmektir. Dolayısıyla eğitimli insan denilince bilgi, duygu, beceri, inanç, değer bakımından belli bir donanımına sahip olan ve bunu hayatında uygulayan kişi akla gelir. İşte eğitim kurumlarının amacı da bireyleri, potansiyellerine uygun şekilde belli hedefler doğrultusunda yetiştirmektir. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi İlahiyat fakültesinin; *“İslam ilimleri ve Din bilimleri alanında üst düzeyde bilgi, anlayış ve değerlendirme yetkinliği*

kazanmış; araştırmacı, katılımcı, paylaşımcı ve üretken kişiliğe sahip; manevi, ahlaki ve bilimsel değerleri özümsemiş özgüveni yüksek bireyler yetiştirerek Türk Cumhuriyetleri ile akraba topluluklarındaki dinî sorunların çözümüne, barışa, uzlaşmaya ve dayanışmaya dayalı dini kültürün geliştirilmesine katkıda bulunmak" gibi amaçları bulunmaktadır.²⁰

Burada da geçtiği üzere söz konusu fakültenin temel amaçlarından birisi İslam ve din konusunda öğrencilerin bilgi, duygu ve değer dünyalarını geliştirmektir. Tabi fakültenin genel anlamda ilahiyatçı, araştırmacı yetiştirmek gibi amaçları da söz konusudur. Bu bağlamda araştırmaya katılan öğrencilerin ilahiyat fakültesi tercihlerinden sonra burada geçirdikleri eğitim süreçlerinden nasıl etkilendiklerini yoklamak maksadıyla sınırlı birkaç soru sorulmuştur. Bu bağlamda onlara "İlahiyat fakültesinde okumak dinî inançlarınızı etkiledi mi?", "İlahiyat fakültesinde okumak yaşantınızı etkiledi mi?" şeklinde iki soru sorulmuştur. Bu sorulara ilişkin bulgular aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 11. İlahiyat Eğitiminden Etkilenme

<i>İnanç Bakımından Etkilenme</i>	<i>Sayı</i>	<i>%</i>
Çok olumlu etkiledi	95	82,6
Biraz olumlu etkiledi	15	13,0
Pek bir etkisi olmadı	5	4,4
Olumsuz etkiledi	0	0
Toplam	115	100
<i>Yaşantı Bakımından Etkilenme</i>	<i>Sayı</i>	<i>%</i>
Çok olumlu etkiledi	79	69,0
Biraz olumlu etkiledi	29	25,2
Pek bir etkisi olmadı	5	4,4
Olumsuz etkiledi	2	1,7
Toplam	115	100

Bu tabloda görüldüğü üzere araştırmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğu ilahiyat fakültesinde okumanın inançlarını "çok olumlu" yönde etkilediğini, az bir grup ise "biraz olumlu" etkilediği söylemektedir. "Pek bir etkisi

²⁰Kırgızistan-Türkiye İlahiyat Fakültesi (KTMÜİF). (Erişim 15 Mayıs 2020)

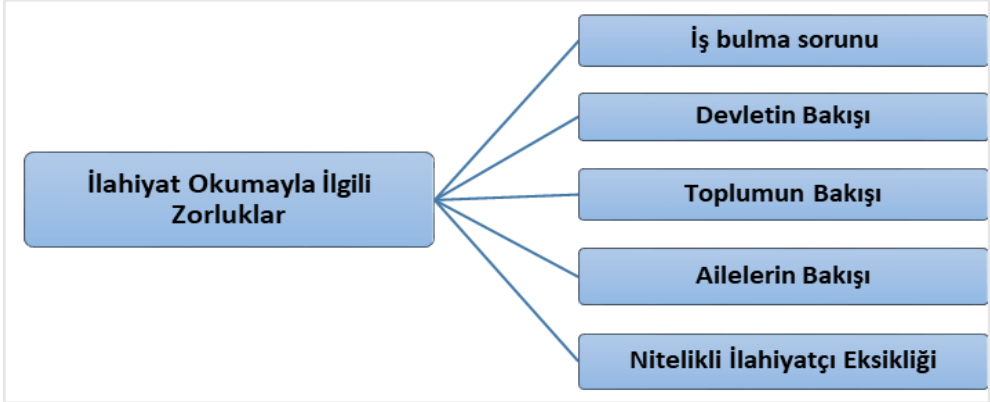
olmadığını” düşünenlerin sayısı ise oldukça azdır. Olumsuz etkilendiğini söyleyen öğrenci ise yoktur. Benzer bulgular biraz farkla da olsa “İlahiyat fakültesinde okumak dini yaşantınızı etkiledi mi?” sorusunda da karşımıza çıkmıştır. Buna göre, fakültede verilen eğitimin öğrencilerin dünyasında olumlu izler bıraktığı ve onların inanç gelişimine olumlu katkıda bulunduğu söylenebilir. Dolayısıyla fakültenin bu konudaki amaçlarının belli düzeyde gerçekleştiği de savunulabilir. Yukarıda da ifade edildiği üzere öğrencilerin geneli ilahiyat fakültesinde okumalarının gerek inanç gerekse yaşam bakımından olumlu yönde etkilediğini ifade etmektedirler ki bu durum dikkat çekici bir bulgu olarak değerlendirilebilir. Nitekim onların açık uçlu sorulara verdikleri cevaplara bakıldığında da bu konuda olumlu ifadelerinin daha fazla olduğu görülmüştür. Bunlardan bazıları şöyledir:

“İlahiyat fakültesi benim hayatımı güzelleştirdi. Derler ya, “Kendini tanıyan Rabbini tanır.” diye En önemlisi Allah’ı Peygamberimizi daha yakından tanıdığım için çok memnunum. Ondan sonra ahlâkı öğrendim, ahlâklı takva çevreye sahip oldum çok şükür. Ve dinin ne kadar önemli olduğunu biraz olsa da anladım.”
“Hayat felsefem değişti. Düşüncelerim değişti. Dogmatik bir yaklaşımdan uzak olmamı sağladı. Bana bir amaç kazandırdı”. “Hayatımda bir takım olumlu değişkenlikler oldu. Çok şey öğrendim. Mükemmel insanlarla ve insanlığı çok yüksek derecede ve her zaman destekçisi olan hocalarla tanıştım”. “Çevremi iyi bir arkadaşlarla değiştirdim. Hayatımda sıkıntılı sorulara cevap bulabildim.” “Biz burada sadece ders değil belki hayatı öğrenmiş olduk”. “İlahiyat fakültesini istemeyerek seçmiş olsan bile hiç bir zaman pişman olmadım, çünkü buradaki ortam, hocalar bana hayatın ne olduğunu, kim olduğumu anlattı diyebilirim. Onun için ilahiyat fakültesini çok seviyorum ve yine bir seçim verselerdi ben yine de ilahiyat fakültesini seçerdim”.

3.6. Kırgızistan’da İlahiyat Eğitimi Almanın Zorlukları ve Yaşanan Sorunlar

Araştırmanın giriş kısmında Kırgızistan’ın toplumsal yapısı, okullardaki din derslerinin durumu, din eğitimi kurumlarının yapısı gibi bazı hususlarda bilgiler verilmiş, yaşanan sorunlara ve ihtiyaçlara değinilmişti. Çalışmanın bu kısmında araştırmaya katılan öğrencilerin Kırgızistan’da yüksek din eğitimi almanın yani ilahiyat fakültesinde okumanın zorlukları hakkında ne düşündükleri, öğrenilmek istenmiştir. Zira bu soruya verilen cevaplar onların hangi şartlarda bu kurumu tercih ettikleri, bu kurumu bitirdikten sonra kendilerini nasıl bir ortam, imkân ya da zorlukların beklediğini görebilmemize imkân sağlaması bakımından önemliydi. Bu bağlamda onlara açık uçlu olarak “Sizce Kırgızistan’da İlahiyat okumanın zorlukları/sorunları nelerdir? (Birkaç tanesini yazabilir misiniz?” Sorusu soruldu. Onların bu sorulara verdikleri cevaplar analiz edildiğinde şöyle bir tablo ortaya çıkmıştır.

Şema 2. İlahiyat Eğitimi Almanın Güçlükleri

Yukarıdaki şemada da görüleceği üzere öğrencilerin en fazla yaşadıkları sorun iş bulma ile ilgilidir. Buna ilişkin bazı görüşler şöyledir:

"İlahiyat okuyanlar için iş bulma sorunu var". "İş yeri az, dini dersler yok okullarda". "İlahiyat okumanın sorunları ileride iş bulamamak. Yani iş yerleri az". "İş bulma derdine düşüyor insan. Herkes çalışıp para kazanmak istiyor. İnsan yaşamını da sürdürmesi gerekir". "İş bulma zorluğu en büyük sorun". "Sorun fakülte bittikten sonra iş bulamamak". "Mezuniyet aşamasındayım. Mezun olduktan sonra Türkiye'deki gibi atama olmaması üzüyor". "Fakülteyi bitirenler hemen iş bulamıyorlar. Çalışma alanları sınırlı." "Kırgızistan'da ilahiyat fakültesini bitiren insana çok iş yok". İlahiyat okumanın sorunları bence yok ama ilahiyatı bittikten sonraki durum sorunludur." İş bulmak". "Çalışma yerlerin yokluğu. Özellikle kızlar için. İlahiyatı bitiriyorum ve bu sorunla karşılaşıyorum. Onun için pişman oluyorum bazen. Çünkü herkes mesleğine göre kendi yerini bulmayı ister".

Yukarıdaki ifadelerde de geçtiği üzere, Kırgızistan şartlarında ilahiyat fakültesini okuyanların karşı karşıya kalacakları en büyük sorun iş bulmayla ilgilidir. Çalışmanın giriş kısmında ifade edildiği üzere, bu ülkede Türkiye'de olduğu gibi okullarda din dersleri yoktur denebilir. Zira ortaokullardaki "Adepsabağı" adı verilen iki saatlik bir kültür dersi ile birkaç yıl önce lise 1. Sınıflara konulan bir saatlik "Dinler Tarihi ve Kültürü" dersinin dışında devlet okullarında dinle ilgili bir ders bulunmamaktadır. Bu dersleri de farklı branşların öğretmenleri okutmaktadır. Ayrıca çeşitli vakıf ve derneklerin destekleriyle faaliyet gösteren ve Müftiyat'a bağlı olan mescit ve medreselerde görev almayı da ilahiyatçılar düşünmemektedir. Zira bu kurumlarda görev yapanlara da devlet tarafından herhangi bir maaş verilmemekte, bu kişiler halkın ya da vakfın cüzi desteğiyle bu vazifeyi yerine getirmektedirler. İş bulma sorunu ile hemen hemen aynı anlama gelebilecek bir başka tema ise devletin bu alana bakışıyla ilgilidir. Öğrencilerin bu konuda dile getirdikleri bazı görüşler şöyledir:

"Devlet dinî eğitim almaya çok önem göstermiyor". "Devletin bu alanı desteklememesi. Yardımların kendi ülkemizden değil Türkiye tarafından verilmesi".

“İş az, maaşı da az”. “Bilindiği gibi Kırgızistan’da ilahiyat fakültesini bitirenlere devlet tarafından bir destek yok”. “Herkes kendini kurtarmak zorunda. Devlet bakmıyor. O yüzden sadece ilahiyat okumak yetmez. Başka bir geliri olan mesleği de öğrenmek olmazsa olmaz bir şeydir”. “Öğrenci bu fakültede okusam bana her şey yasaklanır diye düşünüyor. Bu fakültede okusam yurt dışına çıkamayacağım diye düşünüyor”. “Kırgızistan’da. Okullarda ve devlet işlerinde başörtülü olarak çalışmak zor hatta mümkün değil. “Başörtülü olarak çalışmak zor hatta mümkün değil”.

Burada da geçtiği üzere, öğrencilerin şikâyet ettiği ve sorun olarak ifade ettikleri bir başka husus devletin genelde din eğitimi özelde ilahiyat eğitimine bakışıdır. Buna göre onlar devletin bu alanı görmezlikten gelmesi, bu alanda çalışacak olanlara istihdam imkânı sağlamaması veya yeterli ücret vermemesi, bazı öğrencilerin ilahiyat okumaktan dolayı birtakım engellemelerle karşılaşabileceğini düşünmesi yine başörtüsü ile resmî kurumlarda çalışılmaması sorun olarak ifade edilen hususlardandır.

Öğrencilerin dikkat çektiği bir başka husus ise toplumun ilahiyat eğitime bakışıyla ilgilidir. Bu konuda dile getirilen bazı görüşler ise şöyledir:

“Halkın din hocalarını önemli görmemesi. Modern hayatın etkisinde kalarak dini eski bulmak, dinî hayatı önceki yaşanmış zamanlarla alakalı görmek ve dini önceden taklidi olarak öğrenmiş kişilerin dinî algılarının olumsuz olması”. “Bizim büyüklerimizin din ilgili bir bilgileri olmaması, ve bazı Müslümanların hâlâ dine ateist gibi davranması”. “Aslında Kırgızistan’da ilahiyat okumak biraz zor oluyor, çünkü insanların bakışları farklı ve gençlerin de düşünceleri oradan besleniyor. Yani insanlar orada senin kendi hayatını özgürce devam etmen orada zor diye biliyorlar”. Sovyet dönemindeki düşünceleri hala etkili olması”. “Dinden haberleri az oldukları için olumsuz algılar var”. “İnsanlar dini bilgileri var gibi davranırlar. Ama aslında bir şey bilmiyorlar. Namaz kılmak isteyenler var ama şartlarını tam yerine getirmeyi bilmiyorlar”.“Halkın çoğunluğunun din eğitimi almaması. İnsanların çoğunluğunun doğru bilgilere ulaşamaması”. “SSCB döneminde yaşayan nesil dinden çok geride kaldı ve çocuklarına da gerekli olan dini bilgileri veremediler”. “İnsanlar İlahiyat okumayı çok basit , işe yaramayan bir şey olarak görüyor”. “İlahiyat okuyanlar üzerinde büyük bir baskı var gibi.”

Bu görüşlerde geçtiği üzere öğrenciler ilahiyat okumayla ilgili olarak toplumun bu alana bakışını da bir başka zorluk olarak ifade etmektedirler. Buna göre onlar, ülkelerindeki halkın uzun süre Sovyetler Birliğinin komünizm, ateizm gibi politikalarının etkisi altında kaldığını, bunun da din adamlarına, din eğitimi kurumlarına ve dinle ilgili konulara karşı ön yargıların oluşmasına zemin hazırladığını ifade etmekte, doğal olarak bu ön yargıların içinde ilahiyat okumanın başlı başına bir sorun olabileceğini, zira halkın buna olumsuz baktığını belirtmektedirler. Yukarıdaki görüşlerle benzer şekilde bir grup öğrenci ise

özellikle ailelerinin ilahiyat eğitimine bakışına ilişkin durumu yansıtmıştır. Bu konudaki bazı görüşler şöyledir:

Aileler ilahiyat okumayı iyi karşılamıyor. İş bulma problemi var". "Kırgızistan'da insanlar İslam dinini yeni yaşamaya başladı. Çok anlamıyorlar ve bu yüzden ilahiyatı tercih eden öğrenciler çoğunlukla ailesi tarafından zorluklar çekiyorlar. İlahiyatı bitirdikten sonra da bir iş bulamayacaklar". "Anne ve babalarımızın dini iyi anlamaması ve ateistlik bir düşüncelerin hâlâ var olması". "En başta sorun aile oluyor bence, çoğu istemiyorlar". Aile mensupları çok karşı çıkar. Nedeni de bunca sene okuyup bir şey yapamadığı için". "Sovyet döneminde yaşayan bazı anne babaların engel olmasıdır".

Bu görüşleri ifade eden öğrenciler ise en başta ailelerinin ilahiyat eğitimine karşı pek de sıcak bakmadıklarını düşünmektedirler. Zira onlara göre aileler ülkede ilahiyat bitirenlerin iş bulamadıklarını bildiklerinden dolayı, çocuklarının bu alanda okumasını istememektedirler. Yine bazı aileler de Sovyetler dönemindeki eski anlayışlarından dolayı bu alanda eğitim almaya rıza göstermemektedirler. Biz bu durumun yaygınlığını test etmek amacıyla da öğrencilere "İlahiyat fakültesinde okumanıza ailenizin yaklaşımı nasıl oldu? şeklinde bir soru sorduk. Bu soruda katılımcılardan %53'ü kendilerinin ilahiyat fakültesinde okumasına ailelerinin "olumlu yaklaştığını" ifade ederken %23 kadarı ise olumsuz yaklaştıklarını belirtmiştir. Yaklaşık %19 oranındaki bir grup öğrenci ise "dikkate değer bir tepki vermediklerini" söylemiştir. Küçük bir grup ise akrabalarının olumsuz baktığını söylemiştir. Araştırmanın önceki kısmında da ifade edildiği üzere bağımsızlık öncesi Sovyet Rusya döneminde uzun yıllar Komünizm ve bir dönem de devlet okullarında ateizm eğitimi alan Kırgız halkının bir kısmının dine karşı yaklaşımı elbette farklı olmuştur. Bunu öğrencilerin ifadelerinden de anlamak mümkündür. Buna ilişkin bazı görüşler şöyledir:

"Ben fakülte okurken de şimdi mezuniyet töreninde de akrabalarım hala benim ilahiyatta okuduğumu bilmiyor". "Akrabalarım bilmiyor. Ailem olumlu tepki gösterdi tabii". "Anne ve babam çok sevindiler ama akrabalarım karşı oldular olumsuz tepkileri verdiler". "Kendim istedim. Babam olumlu yaklaştı. Akrabalarım ve annem ilk istemediler. Sonradan olumlu kabul ettiler". "Babam bilmiyor, nerede çalışacağımı sormuştu üniversitede "okutman" olacağımı söyledim". "Çok olumlu ya da olumsuz da olmadı, çünkü bu benim tercihim idi. Ailem için benim yeter ki bir dini eğitim alabilecek ortamım olursa yeterli idi, akrabalarım için önemli değil idi, onlar iş bulma imkânının olmamasından dolayı olumsuz baktılar".

Son olarak bazı öğrenciler ise ülkede din konusunda yetkin insanların ya da ilahiyatçıların olmamasını bir başka sorun olarak ifade etmişlerdir. Buna ilişkin bazı görüşler şöyledir:

"Hocaların yetersizliği. Din hakkında bilgileri yok". "Bence genç din alim diyebilecek önceki ilahiyatçıların çok az sayıda olması". "Din dersi öğretmenlerin az olması çok büyük problemlerden birisidir ama gelecekte ilahiyat bölümünde çok iyi

öğretmenler yetişiyor, diyebilirim. Ve en büyük sorunlardan birisi de Kırgızca kaynaklı kitapların az olmasıdır biz Türkçeden okuyoruz". "Öncelikle, kaliteli ve sistemli bir şekilde ilahiyat okullarının bulunması ülkemiz için ve Müslümanlar için faydalı olacaktır". "Ülkemizde bulunan Müslümanların İslami bilgileri yetersizdir, din görevlilerinin veya herhangi bir dindar birisinin diğer insanlara iyi bir şekilde örnek olmaması her zaman dini yanlış olarak yansıtmaktadır, bu yüzden kaliteli, sistemli bir okula, iyi bir ilahiyatçı din hizmetçisine ihtiyaç vardır."

Sonuç olarak buraya kadar verilen görüşlerden de anlaşılacağı üzere ilahiyat fakültesinde okumakta olan öğrenciler pek çok sorunla mücadele etmek, pek çok ön yargının üstesinden gelmek durumundadırlar. Bunların en başta geleni iş bulma sorunu, devletin ilahiyat ve din eğitime bakışı, halkın ve ailelerin bir kısmının ön yargıları bunların başında gelmektedir. Bütün bu zorluklara rağmen öğrencileri büyük çoğunluğu ilahiyat okumaktan memnudur. Bu da dikkate değer bir başka bulgudur.

4. Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmadan elde edilen bazı sonuçlar ve öneriler ana hatlarıyla şu şekilde sıralanabilir:

Araştırmaya konu edilen Fakülte de eğitim gören öğrenciler Kırgızistan'ın çeşitli (oblast) illerinden gelmiştir, bunun yanı sıra sayıları az da olsa farklı ülkelerden öğrenciler de bulunmaktadır. Öğrencilerin büyük çoğunluğu orta ve orta altı ekonomik tabana sahiptir. Aileleri genelde kırsalda yaşamaktadır. Bununla birlikte onların anne-babalarının içinde lise ve üniversite bitirenlerin oranı yüksektir. Öğrenciler ailelerinin dini bilgi düzeylerini "orta" olarak tanımlasalar da açık uçlu sorularda onlar söz konusu bilgilerin oldukça yetersiz ve kulaktan dolma olduğunu da ifade etmişlerdir.

Öğrencilerin önemli bir kısmı ilk dinî bilgileri aileden ve mescit/medrese gibi yerlerden aldıklarını ifade etmişlerdir. Öğrencilerin yarısından fazlası ailelerinin kendilerinin ilahiyatta okumasına olumlu baktığını ifade ederken dikkate değer bir grup ise bir takım ön yargılardan dolayı, ailelerinin bu duruma olumsuz yaklaştığını ifade etmiştir. Öğrencilerin yaklaşık dörtte biri kadarı ilahiyat fakültesini seçmeden önce araştırma yaptığını söylerken üçte biri ise bu araştırmayı kısmen yaptığını söylemiştir. Onların yarıya yakını ise böyle bir araştırma yapmadan fakülte tercihi bulduğunu söylemiştir.

Söz konusu öğrencilerin büyük bir kısmı ilahiyat tercihi isteyerek yaptığını söylerken belli bir kısım öğrenci ise kısmen ya da istemeden de olsa, böyle bir tercih yapmak durumunda kaldığını söylemiştir. Öğrencilerin ilahiyat fakültesini tercih etmekle ilgili farklı gerekçeleri olmuştur. Bunların en önde gelenleri, dini merak edip öğrenmek, iyi bir alim olmak, öğretmen/hoca olmak şeklinde ifade edilmiştir.

Bu bağlamda öğrencilerin tercih sebeplerinin içinde merak ve dini öğrenme önemli bir motivasyon kaynağı olarak karşımıza çıkmıştır.

Öğrencilerin büyük bir kısmı halen ilahiyat okumaktan çok memnundur. Beşte bir kadar bir grup öğrenci ise kısmen memnun olduğunu ifade etmiştir. Bu bulgu dikkat çekicidir. Onlar söz konusu memnuniyetin gerekçeleri ile ilgili olarak ilahiyat eğitimi sayesinde, kendilerini tanıdıklarını, hayatı tanıdıklarını, dini tanıdıklarını sosyal ilişkilerini geliştirdiklerini, dini öğretme becerisi kazandıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca onlardan önemli bir kısmı ise fakülteedeki eğitim ortamının güzel olması, fakülte programlarında çeşitli dersler olması ve özellikle kaliteli hocalar olması gibi hususları temel memnuniyet gerekçeleri olarak ileri sürmüşlerdir. Kısmen memnun olanlar ise kız ve erkeklerin birlikte eğitim görmesi, Arapça derslerinin yetersiz olması gibi hususları dile getirmişlerdir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğu almış oldukları ilahiyat eğitiminin gerek inanç, gerek yaşantı bakımından kendilerini olumlu yönde etkilediğini söylemişlerdir. Bu bulgu da ilahiyat eğitimi için verilen uğraşların boşa gitmediğini gösteren dikkat çekici bir başka sonuç olarak değerlendirilebilir.

Araştırmaya katılan öğrenciler Kırgızistan'da ilahiyat okumayla ilgili olarak iş bulma sorununa özel bir parantez açmışlar, buna ilave olarak devletin din eğitimine bakışı, halkın ve ailelerin din eğitimi ve ilahiyat konusundaki önyargıları, nitelikli ilahiyatçı eksikliği gibi hususlara da dikkat çekmişlerdir. Bütün bu sonuçlar bağlamında şu önerilerde bulunulabilir:

Kırgızistan'ın çeşitli bölgelerinden veya ülke dışından gelerek ilahiyat fakültesini tercih edecek öğrencilerin daha bilinçli tercih yapabilmeleri ve fakülteedeki eğitim hayatlarını daha yüksek motivasyon ve gayretle sürdürebilmeleri için daha üniversite tercih sürecinde, fakültenin amaçları, programı, ortamı, mezuniyet sonrası iş imkânları vb. konusunda, yeterli tanıtım ve rehberlik hizmetinin sağlanması faydalı olacaktır. Bu çerçevede gerek üniversite ve ilahiyat fakültesinin internet sitesinden, gerekse yerinde yapılacak tanıtım gezisi ve toplantıları ile bu faaliyetler daha etkin şekilde gerçekleştirilebilir. Üniversite tercih dönemlerinin başında özellikle başkent Bişkek başta olmak üzere diğer önemli şehir merkezlerinde, okullarda, medreselerde üniversite/fakülte tanıtım stantları açılabilir. Buralarda gerek fakülteedeki eğitim gören öğrenciler gerekse daha önce fakülteyi bitirmiş öğrenciler görev alabilir.

İlahiyat fakültesinde öğrenim görmekte olan öğrencilerin fakülteden beklentileri, fakülteedeki karşılaştıkları sorunlar vb. konularda belli aralıklarla araştırmalar yapılabilir. Bu çalışmalardan elde edilecek sonuçlar ışığında öğrencilere (mezuniyet sonrası görev alınacak meslekler, iş imkanları, bunların gerektirdiği yeterlikler, bu çerçevede yapılması gerekenler vb.) konularda nitelikli rehberlik hizmeti sağlanabilir. Bu bağlamda örneğin, fakülteedeki oryantasyon ve "danışmanlık" uygulamaları gözden geçirilebilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin fakülteden beklentileri, fakülte­deki eğitim-öğretim süreçlerinin niteliğine ilişkin tespit ve değerlendirmeleri önemli ipuçları taşımaktadır. Bunlarla ilgili olarak daha derinlemesine araştırmalar yapılabilir. Fakültede uygulanan programlar, öğretme-öğrenme süreçleri bu araştırmalardan elde edilecek sonuçlar çerçevesinde gözden geçirilerek daha nitelikli hale getirilebilir.

Etik Kurul İzni: Bu çalışma için etik kurul izni, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanlığı Etik Kurulu'nun 16.06.2020 tarihli ve 061 sayılı kararı ile alınmıştır.

Finansman/Destek: Bu çalışma için herhangi bir finansman ya da destek alınmamıştır.

Katkı Oranı Beyanı: Yazar, makaleye başkasının katkıda bulunmadığını beyan eder.

Çıkar Çatışması Beyanı: Yazar, herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Kaynakça

- Akramova, Dilaram. *Din Eğitiminin Genel Eğitim İçindeki Yeri ve Kırgızistan'daki Durum*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2000.
- Akramova, Dilaram. *Kırgızistan'da Orto Mekteplerdeki 'Adep Sabagı' Dersinde Din Eğitimi İle İlgili Amaçların Gerçekleşme Düzeyi (Oş Örneği)*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi 2006.
- Arlı, Mine - Nazik, Hamil. *Bilimsel Araştırmaya Giriş*. Ankara: Gazi Kitabevi, 2001.
- Aydar, Hidayet. *Kırgızistan'da Din Eğitimi ve Araşan İlahiyat Fakültesi*. Bişkek: Başak Yayınları, 2009.
- Aydar, Hidayet. *Kırgızistan'da Dindarlaşma*. Bişkek: Başak yayınları, 2009.
- Büyükalaca, Orhan Nadir. *Kırgızistan'da Din Eğitimi ve Kırgızistan Müslümanları Dini İdaresi*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2003.
- Cebeci, Suat. *Kırgızistan'da Dini Durum ve Din Eğitimi: Durum Analizi ve Öneriler*. Bişkek: Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Yayını, 2014.
- Cebeci, Suat. *Kırgızistan'da Dini Etki Mekanizmaları ve Dini Gelişmenin Karakteristiği*. Bişkek: Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Yayını, 2016.
- KDMI, Kırgızistan Müslümanları Dini İdaresi. "Müftiyat". Erişim 10 Mayıs 2022. <https://muftiyat.kg/>
- KDİDK, Kırgızistan Din İşleri Devlet Komisyonu. "Din İşleri Devlet Komisyonu". Erişim 15 Haziran 2022. <http://religion.gov.kg>
- KTMÜİF, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi. Erişim 15 Mayıs 2020. <https://manas.edu.kg/tr/theology>
- Karasar, Niyazi. *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları, 2002.
- Korkmaz, Mehmet. "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Fakülteyi Tercih Nedenleri: Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği". *Bilimname*, 18/1 (Aralık 2010). 167-204. http://isamveri.org/pdfdr/D02237/2010_18/2010_18_KORKMAZM.pdf
- Korkmaz, Mehmet. "Türkiye'nin Kırgızistan'daki Mesleki Din Eğitimine Katkıları: İmam Hatip Liseleri (Teoloji Kolejleri) Örneği", Editör Cengiz Buyar. *Kırgızistan Araştırmaları*. 153-176. Bişkek: BYR Yayınları, 2021.
- Korkmaz, Mehmet. "Yurt Dışında Öğrenim Gören Türk Öğrencilerin Üniversite Tercih Süreçleri ve Sorunları: Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Örneği". *Asya Studies*, 4/10 (Aralık 2019), 25-38. <https://doi.org/10.31455/asya.638898>

-
- Köylü, Mustafa vd. Türkiye'nin Kırgızistan Din Eğitimi Katkıları". Bişkek: Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, 2020.
- Köylü, Mustafa vd. *Kırgızistan'daki Din Görevlilerinin Mesleki Yeterlikleri ve Sorunları*. Bişkek: Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, 2019.
- Topchubaev, Kubatalı. "Kırgızistan'da Manevi ve Kültürel Değerler Eğitimi Olarak Adep Sabağı". *Dini Araştırmalar* 24/61 (Aralık 2021),325- 352. <https://doi.org/10.15745sa.1005885>
- Ünal, Ali. "Kırgız Toplumunda Evlilik Türleri". *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 25 (Güz 2016), 229-259. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/583993>
- Yıldırım, Ali – Şimşek, Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları, 2005.
- Yusubov, Elvin. *Kırgızistan'da Din Eğitimi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2016.